

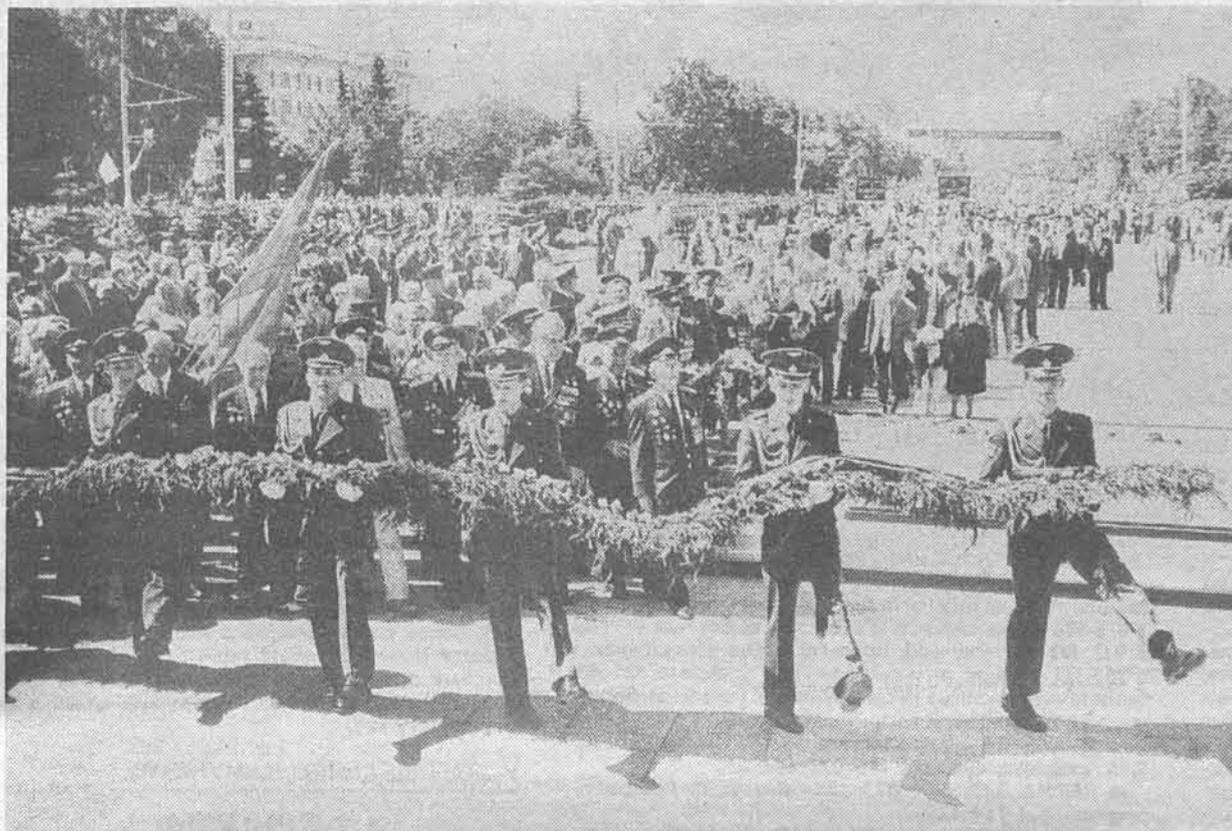
Голас Радзімы

№ 27

7 ліпеня 1994 г. Выдаецца з 1955 г.

(2377)

Цана 200 рублёў.

3 ліпеня ў сталіцы Беларусі Мінску па старой савецкай традыцыі і ў старым стылі партыйных камуністычных часоў адбылося свята — 50-годдзе вызвалення рэспублікі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Прайшло яно пад старымі сцягамі, на якіх пераважаў чырвоны колер. Урачыстасці — шэсці, мітынгі, сустрачы ветэранаў з моладдзю, народныя гуляніі — прайшлі па буйнешых гарадах і вёсках і, нягледзячы на іх прапагандысцкую аднастайнасць, узварушылі нашу памяць, завастрылі наш боль. Не дай Бог нікому і ніколі такое перажыць! Не дай Бог нікому дажыць да такой "светлай будучыні", да якой дажылі пераможцы — ветэраны Вялікай Айчыннай вайны!..

НА ЗДЫМКУ: урачыстае шэсце ветэранаў па праспекце імя Ф.Скарыны да плошчы Перамогі ў Мінску.

Фота Віктара СТАВЕРА.

ДА ЎЗАЕМАЎЗБАГАЧЭННЯ

КУЛЬТУР

ШЛЯХІ, ЯКІМІ ХОДЗЯЦЬ СУСЕДЗІ

Апошнім часам грамадскасць беларускай сталіцы мела магчымасць прыняць удзел у мерапрыемствах культурна-асветніцкага характару, падставай для якіх сталі факты беларуска-польскіх адносін як мінулых часоў, так і сённяшняга дня. Пра іх — наша гутарка з паслом Польшчы ў Беларусі спадарыняй Эльжбетай СМУЛЭК.

— Спадарыня Смулэк, хоць беларусы ведаюць вас як навукоўца-беларусіста і як энтузіяста добрасуседскіх адносін народаў, хацелася б даць магчымасць нашаму чытачу скласці ўласнае ўражанне аб вашай дзейнасці як пасла.

— Як пасол, маю абавязак і з поўным перакананнем яго выконваю, працуючы на карысць усталёўвання якасна новых адносін паміж нашымі народамі, адносін рэальна братаўскіх ва ўмовах дзяржаўнага супрацоўніцтва дзвюх краін.

Супрацоўніцтва на роўных да-тычыць розных галін жыцця, а найперш эканомікі і культуры ў шырокім сэнсе, з чаго выцякаюць усе астатнія спецыялізаваныя кантакты.

— Спынімся на пытаннях культуры. Як вы ацэньваеце

нашы кантакты ў гэтай галіне ў нядаўнім мінулым?

— Да часу дзяржаўнай самастойнасці Беларусі польска-беларускія кантакты развіваліся ў агульным плане супрацоўніцтва з Савецкім Саюзам. Добра памятаем часы, калі навукоўцы і культурна-асветніцкія дзеячы з Мінска ў Варшаву ездзілі праз Маскву! Гэта не прырэчыць факту, што і тады існавалі добрыя рабочыя кантакты. У некаторых выпадках, напрыклад, пры набыцці прэсы і кніжак яны былі больш простымі, чым цяпер, бо з абодвух бакоў існавала дзяржаўнае цэнтралізаванае іх размеркаванне. Але гэты спосаб дастаўкі друку меў адзін істотны недахоп — накіраваную аднабаковасць, якая праяўлялася таксама ва ўсіх афіцыйных формах культурных сувязей.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

АПОШНІМ часам я адчуваю сябе чужой у сваёй краіне. А можа, наадварот, мая краіна стала чужой у адносінах да мяне і іншых сваіх грамадзян. Знаёмыя будынкі расквітнелі надпісамі на замежных мовах, на вуліцах, па якіх шмат год ездзілі толькі айчынныя аўтамабілі і аўтобусы, зараз, здаецца, "Мерседэсаў"

заўсёды быў Мінскі абласны бібліятэчны калектар. Зараз над уваходам красуецца кветлівы надліс "Капрыз". А ў кніжным магазіне "Светач", што на праспекце Машэрава, сёння нешта сярэдняе паміж салонам па продажы мастацкіх вырабаў, аранжарэяй, вінагарэлачным аддзелам і магазінам гатовага адзення. Калі пашукаць, ёсць і кнігі, але ад-

часта няма грошай, каб аплаціць заказаную літаратуру, а арэндная плата за будынак, электрычнасць, ацяпленне расце з кожным днём. Істотных жа льгот для ўстаноў культуры не прадугледжана, і датачы ад Міністэрства культуры яны не атрымліваюць, значыць, вельмі трэба шукаць самім. Так што, дзеля таго каб працягнуць выкарадную

ТАКОЕ ЗАРАЗ ЖЫЦЦЕ

ВЫГАДЫ І ПРЫЕМНАСЦІ АД БЕДНАСЦІ

больш, чым "Жыгулёў" і "Масквічоў". І цалкам незразумела, якія грошы лічыць сапраўднымі ў гэтай дзяржаве — тыя, на якіх горда напісана "Разліковы білет Нацыянальнага банка Беларусі", але купіць на іх можна толькі "мокрую" каўбасу, ці іншыя, за якія купіць можна ўсё (толькі б яны былі!), але намалёваны на іх стаўшым нам роднымі амерыканскімі прэзідэнтамі і напісана "Казначэйства Злучаных Штатаў"? І хаця яркая замежная рэклама на непафарбаваных брудных трамваях і абшарпаных дамах сталінскай пабудовы выглядае, як сумесь амерыканскага са старадарожскім, не гэта вонкавае зараз турбуе і прымушае адчуваць сябе ў роднай краіне эмігрантам, які імкнецца падладзіцца пад невядомае жыццё і пераняць чужыя звычкі і норавы.

Вось у гэтым прыгожым будынку па вуліцы Сурганава

ведзены для іх плошчы паступава скарачаюцца... Вядома, што ўсё гэта робіцца не ад добрага жыцця ці жадання зарабіць лішнія грошы. Проста ва ўмовах нашага рынку ў самым гаротным становішчы апынуліся ўстановы культуры. І з'яўленне камерцыйнай крамы "Капрыз" у памяшканні бібліятэчнага калектара, выбачайце за каламбур, ніяк нельга назваць капрызам яго супрацоўнікаў, хутчэй — спробай выжыць... Больш таго, яго дырэктар Зінаіда Аўхінкова, падпісаўшы з камерцыйнай структурай дагавор аб арэндзе, зачынілася ў сваім кабінце і доўга-доўга плакала. Успамінала, як усім калектывам дружна добраўпарадкавалі вестыбюль, дзе зараз размясцілася крама, што гандлюе абуткам, адзеннем і апаратурай. Але ж іншага выйсця не было: калектар у асноўным абслугоўвае бюджэтныя бібліятэкі, у якіх

справу распаўсюджвання кнігі і неспяць веды народу, давалася пайсці на кампраміс з гандлярамі, і зараз вялікі выбар спіртных напіткаў на першым паверсе бібліятэчнага калектара нагадвае кожнаму, што не хлебам адзіным, хай і духоўным, жывы чалавек. Але ж дзіўныя метамарфозы і, як раней было прынята пісаць, "карэнныя змены" адбываюцца не толькі з устаноўмі культуры.

12 чэрвеня некай ціха і непрыкметна прайшоў 60-гадовы юбілей мінскага стадыёна "Дынама", хаця людзей у той дзень на знакамітым, алімпійскім стадыёне, думаю, было шмат. Ды наўрад ці хто-небудзь з наведвальнікаў самай буйной гарадской барахолкі ведаў пра гэты слаўны юбілей, бо стадыён ужо даўно перастаў быць сімвалам спорту і здароўя.

[Заканчэнне на 4-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАСЛАННЕ

МІТРАПАЛІТА МІНСКАГА
І СЛУЦКАГА ФІЛАРЭТА,
ПАТРЫЯРШАГА ЭКЗАРХА
ЎСЯЕ БЕЛАРУСІЗ НАГОДЫ 50-годдзя ВЫЗВАЛЕННЯ БЕЛАРУСІ
АД НЯМЕЦКА-ФАШЫСЦКІХ ЗАХОПНІКАЎ

Узлюбленая ў Госпадзе паства Беларуская!
У дні, калі мы ўшаноўваем 50-годдзе вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, узмоцнім, браты і сестры, нашыя малітвы за правяду, воінаў і мірных грамадзянаў, што загінулі за свабоду і незалежнасць нашай Айчыны.

Многія з іх, забітыя пры выкананні свайго хрысціянскага абавязку, прынялі мучаніцкі вянec. Я маю на ўвазе пастыраў і міранаў, што аддалі жыццё сваё за веру, за праўду, за бліжняга, выконваючы Евангельскую заповедзь: "Няма большай за тую любоў, чым калі хто пакладзе душу сваю за сябраў сваіх" (Ін. 15, 13).

Сёння, 3 ліпеня 1994 года, — другая нядзеля пасля Пяцідзесяціці, дзень памяці Усіх Рускіх Святых, а гэта азначае, што мы звяртаемся з малітвай і да свяціцеля Кірылы Тураўскага, і да прападобнай Ефрасіні Полацкай, і да прападобнамучаніка Афанасія Брэсцкага, і да святой праведнай Сафіі Слуцкай, і да свяціцеля Георгія Магілёўскага — да ўсіх святых, у зямлі Беларускай праслаўленых. Яны жылі сотні гадоў таму, але памяць пра іх і пра іх подзвігі служэння свайму народу захавалася дагэтуль.

Як у мінулым малітоўны зварот да святых надаваў маральную моц нашаму народу, так і сёння наш зварот да іх і ўспамін пра іх служэнне бліжняму дапаможа нам у нялёгкай справе духоўнага адраджэння роднае Беларусі. У святле іх дзейнасці і подзвігаў мы ўзгадваем мінулыя трагічныя вехі нашай далёкай і блізкай гісторыі. Узгадваем і нядуўную вайну 1941—1945 гадоў, што навалілася пракацілася па нашай зямлі. Так, нядуўную, нягледзячы на мінулыя 50 гадоў, бо поды яе, яе боль і пакеты жывуць у сэрцах людзей; яшчэ астанкі не ўсіх салдат гэтай вайны знайшлі месца свайго апошняга супачыну.

Вечная ім памяць, вечны пакой іх бессмяротным душам і вечнае блажэнства ў Царстве Айца і Сына і Святога Духа!

Вайна — гэта мільёны гвалтоўна абарваных чалавечых жыццяў, гэта разбураныя гарады і сёлы, выпаленыя палаткі і бясконцае чалавечая гора...

Але вайна не была выпадкова, як няма нічога выпадковага ў свеце гэтым. Прыгадаем падзеі 1917 года, грамадзянскую братазбойніцкую вайну, ганьбаванне народных святых, рэпрэсіі ўладаў супраць свайго народа, разрабаванне і разбурэнне ва Усходняй Беларусі ўсіх храмаў Божых — вось дзе крыюцца глыбінныя, сапраўдныя прычыны вайны. Яна прынёсла з сабой горкі трагічны вопыт, сталася пакараннем Божым за непрыхаванае супрацьленне Яго святой волі. Такі яе глыбінны сэнс.

Падчас вайны ў народзе абудзіўся дух патрыятызму, барацьба з ворагам узрушыла народ, прымусіла ўзгадаць сваю гераічную гісторыю, свае духоўныя каштоўнасці, якімі жыве народ з роду ў род.

З першых дзён вайны пераважна большасць веруючых, натхнёная Пасланнем Мітрапаліта Сергія, зрабіла свой выбар, стаўшы ў шэрагі абаронцаў Бацькаўшчыны. Многія міране, а сярод іх і будучыя святары, непасрэдна ўдзельнічалі ў бітвах Вялікай Айчыннай вайны. На грашовыя сродкі, сабраныя веруючымі, былі створаны славетная танкавая калона імя святога Дзмітрыя Данскога і паветраная эскадрылья імя святога дабравернага князя Аляксандра Неўскага.

Вялікай падзеяй у айчынай гісторыі з'явілася вызваленне ўлетку 1944 года шматпакутнай Беларусі. За гады акупацыі беларускі народ перажыў трагедыю існавання пад уладай ішаземцаў. Тысячы нашых суаічыннікаў загінулі ў канцлагерах. Дзесяткі вёсак былі спалены акупантамі...

Хачу нагадаць толькі пра адзін факт ваенных гадоў. Гэта здарылася ў сяле Хорастава (цяпер Салігорскага раёна). 15 лютага 1943 года, у святы Стрэчання Гасподняга, калі мясцовая праваслаўная царква была запоўнена веруючымі, фашысты акружылі сяло, наглуха закачалі дзверы храма і падпалі яго разам з подзямлі. У агні загінула каля трыста чалавек, у тым ліку настаўніца царквы — айцец Іаан Сямёнавіч Лойка...

Вечная памяць усім, хто загінуў у перыяд акупацыі Беларусі! "Са святымі супакой, Хрысцед, душы супачыльных рабоў Тваіх, дзе няма ні болю, ні смутку, ні стогнаў, але жыццё бясконцае!"

Успаміны пра вайну выклікаюць горьчынны, цяжкія пачуцці. Ад іх нідзе не схаваешся, яны — частка нашай памяці.

Памятаючы пра гэта, мы з радасцю святкуем сёння вызваленне Беларусі, як радасную падзею ў нашай гісторыі, што прынёсла мір на нашу зямлю.

Дарагія браты і сестры!

Будзем дбайна захоўваць гэты мір, памятаючы пра той дарагі кошт, што заплацілі за яго нашыя бацькі, памятаючы і пра яго глыбінную сувязь з духоўна-маральным станам грамадства.

Будзем пільна сачыць за выкананнем намі заповедзі Божай аб любові да бліжняга, дзеля добра скарыстоўваючы адведзены нам час свабоды Веры і Царквы.

З малітвай за Богахранімую краіну нашу Беларусь, за ўлады, воінства і народ усе, за мір для ўсяго свету, за дэмакратычнасць святых Божых Цэркваў — будзем жыць і працаваць дзеля шчасця адно аднаго.

Амінь.

ФІЛАРЭТ,
Мітрапаліт Мінскі і Слуцкі,
Патрыяршы Экзарх усяе Беларусі.

г. Мінск
1994 г.

АХВЯРАМ ФАШЫЗМУ

У Мінску, па вуліцы Якуба Коласа, адбылася ўрачыстая цырымонія ўстаноўкі памятнага каменя на месцы былога фашысцкага лагера смерці, дзе ў 1941—1943 гадах загінулі сотні ваеннапалонных. Імёны многіх з іх засталіся невядомымі. Да памятнага каменя былі ўскладзены кветкі, выступілі ветэраны, прадстаўнікі гарадскіх улад і грамадскасці.

НА ЗДЫМКУ: ля памятнага каменя ахвярам фашызму.

ПРЭЗІДЭНЦІЯ ГОНКІ

ПАВЕДАМЛЕННЕ
ЦЭНТРАЛЬНАЙ КАМІСІІ
ПА ВЫБАРАХ ПРЭЗІДЭНТА
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

30 чэрвеня 1994 года адбылося пасяджэнне Цэнтральнай камісіі па выбарах Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь, на якім разгледжаны вынікі выбараў 23 чэрвеня гэтага года. На падставе праколаў, якія прадстаўлены абласнымі і Мінскай гарадской камісіямі, устаноўлена, што ў спісы для галасавання па выбарах першага Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь было ўнесена 7 476 586 выбаршчыкаў. З'явіліся на выбарчых ўчастках 5 912 102 выбаршчыкі, прынялі ўдзел у галасаванні 5 904 312 чалавек, што складае 78,97 працэнта. 121 509 бюлетэняў прызнана несапраўднымі. Галасы выбаршчыкаў размеркаваліся наступным чынам:

за ДУБКО А.І. прагаласавала 353 119 чалавек, або 5,98 працэнта, супраць -- 5 429 684;

за КЕБІЧА В.Ф. -- 1 023 174, або 17,33 працэнта, супраць -- 4 759 629;

за ЛУКАШЭНКУ А.Р. -- 2 646 140, або 44,82 працэнта, супраць -- 3 136 663;

за НОВІКАВА В.М. -- 253 009, або 4,29 працэнта, супраць -- 5 529 794;

за ПАЗЬНЯКА З.С. -- 757 195, або 12,82 працэнта, супраць -- 5 025 608;

за ШУШКЕВІЧА С.С. -- 585 143, або 9,91 працэнта, супраць -- 5 197 660.

Лукашэнка А.Р. і Кебіч В.Ф., якія атрымалі найбольшую колькасць галасоў, выйшлі ў другі тур галасавання.

Згодна з пастановай Цэнтральнай камісіі другі тур галасавання адбудзецца 10 ліпеня 1994 года.

СТАЎКІ

НРБ — ЗА КЕБІЧА

Каардынацыйны камітэт Народнага руху Беларусі прыняў заяву, якая датычыць вынікаў першага тура прэзідэнцкіх выбараў у Беларусі. У ёй, у прыватнасці, гаворыцца, што галасаванне паказала, "што блок нацыяналістычных сіл пацярпеў скрываальнае паражэнне. Беларускі народ адназначна за рэальны саюз з Расіяй, дзяржаўнае двухмоўе, за захаванне сваіх сацыяльных заваёў, палітычнай і эканамічнай стабільнасці, навядзенне цвёрдага парадку шляхам бескампраміснай барацьбы з усімі відамі карупцыі".

У заяве таксама змяшчаецца заклік Каардынацыйнага камітэта НРБ да сваіх членаў і прыхільнікаў у дзень выбараў аддаць свае галасы за В. Кебіча, які, на іх думку, "найбольш поўна адпавядае вышэйшай пасадзе кіраўніка нашай дзяржавы, з'яўляецца надзейным гарантам саюза з Расіяй і стабільнасці ў грамадстве".

ПАТРАБУЮЦЬ РЭФЕРЭНДУМУ

...А ЧОРТ СВАЁ

Славянскі сабор "Белая Русь" звярнуўся да парламента рэспублікі з прапановай правесці адначасова з наступным туром прэзідэнцкіх выбараў рэферэндум, на якім народ змог бы падтрымаць альбо адхіліць ідэю стварэння беларуска-расійскай канфедэрацыі, а таксама надання рускай мове статусу другой дзяржаўнай.

ПАМЯЦЬ

ЗЕМЛЯКАМ, ЯКІЯ ЗАГІНУЛІ

Роўна паўстагоддзя назад Горацкі раён быў поўнасьцю вызвалены ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У гонар знамянальнай даты ў Горках узведзены помнік землякам, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Яго стваральнікі — скульптары, заслужаныя дзеячы мастацтваў Беларусі, лаўрэаты Дзяржаўнай прэміі Іван Міско і Мікалай Рыжанкоў, а таксама архітэктар Міхаіл Ткачук.

СИТУАЦЫЯ

ПРАГНАЗУЕЦЦА
НЕСТАБІЛЬНАСЦЬ

У Камітэце дзяржаўна-прававой абароны і праваабароны ў прыватнасці, з магчымымі перагібамі ў барацьбе са злачыннасцю. Такая інфармацыя з неафіцыйных крыніц дапаўняецца чуткамі пра тое, што спецыяльным падраздзяленням Камітэта дадзена вуснае распараджэнне падрыхтавацца да таго, што адразу выбрана Лукашэнка і яго будучы прыведзены ў павышаную баявую гатоўнасць.

Па раней распрацаванаму плану пры праходжанні, акрамя Кебіча, у другі тур Пазьняка ці Шушкевіча таксама прадугледжвалася прывядзенне спецпадраздзяленняў у баявую гатоўнасць, аднак у значна меншай ступені.

У ЗАПАВЕДНІКУ КАМУНІЗМУ

ТРЫУМФ

ПАЛІТЫЧНЫХ СТАРАВЕРАЎ

25 чэрвеня, у дзень святкавання 50-годдзя вызвалення Віцебска ад гітлераўскай акупацыі, у цэнтры горада адбылася падзея, якую мясцовыя прыхільнікі дэмакратычных рэформаў расцэньваюць як "ганебны трыумф палітычных старавераў".

З агульнай святочнай калоны, якая рухалася ад плошчы Свабоды па вуліцы Леніна, была выцеснена група асоб, якія неслі Герб і Флаг Рэспублікі Беларусь. Герб быў тут жа скінуты на зямлю, прычым дрэўка яго зламалася. Флагу суверэннай Беларусі таксама не знайшлося месца ля манумента вызваліцеля на плошчы Перамогі. Так што ўсе прамоўны кіраўнікі мясцовай улады і ветэранаў вайны прагучалі пад старым флагом БССР.

За ўсім тым, што адбылася, з неўразуменнем назіралі члены дэлегацыі грамадскасці з нямецкага горада Нінбурга і ветэранскіх арганізацый Расіі і Украіны.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ЯК ЗАЯВІЎ саветнік Аляксандра Лукашэнка Пётр Капітула, кандыдат у прэзідэнты настроены, каб увесці сваю валюту. Без гэтага немагчымы зрухі ў эканоміцы. "Карміць" народ абяцаннямі пра аб'яднанне грашовых сістэм Расіі і Беларусі няма ніякага сэнсу. Абяцанкі ўжо прынеслі велізарныя страты нашай маладой дзяржаве.

НА ДУМКУ былога прэм'ера Польшчы Л. Бальцэровіча, на Беларусі і Украіне баяцца радыкальных рэформаў. За гэта нам давядзецца заплаціць значна большую цану, чым заплацілі б за іх правядзенне. Эканамічную сітуацыю ў Беларусі і на Украіне Л. Бальцэровіч назваў самай сумнай.

РОБЯЦЦА захадзі, каб вывезці за межы Беларусі каштоўнасці і капітал, заявіў на прэс-канферэнцыі кандыдат у прэзідэнты А. Лукашэнка. Па яго словах, гэта назіраецца ў колах, блізкіх да ўрада. Калі не будуць прыняты адпаведныя меры, то вінаватыя адкажуць за гэта на ўсёй строгаці закона, пагразіў яшчэ не прэзідэнт палчыкам у адрас КДБ і Дзяржаўнага мытнага камітэта.

АДКАПАНЫ падмурак манастыра XVIII стагоддзя — такі першы знаходкі экспедыцыі археолагаў Акадэміі навук Беларусі на Верхнім замку ў Полацку, непадалёк ад Сафійскага сабора. Мяркуюцца, што знаходкі, зробленыя навукоўцамі Інстытута археалогіі, стануць асновай Полацкага музея археалогіі.

ТРЫЦЦАЦЬ гадоў назад пачалася прамысловая распрацоўка радовішчаў Беларускай нафты. Максімальная колькасць яе была здабыта ў 1975 годзе — 8 мільёнаў тон. За мінулы год здабыта ўсяго 2 мільёны тон.

ПРАЗ 50 ГОД АД ТОЙ ВАЙНЫ

"ІДЗІ, БАБКА, У МУЗЕЙ - ЗАБЯРЫ ЎЗНАГАРОДЫ..."

Наша сённяшняе інтэрв'ю з дырэктарам Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны Генадзем **БАРКУНОМ**. На працягу дзесяцігоддзяў гэты музей разам з шэрагам іншых вызначаных "зверху" ўстаноў, мясцін і г.д. складаў афіцыйны сімвал, твар Беларусі. Тутды абавязкова вадзілі разнастайныя замежныя дэлегацыі, ён абавязкова ўваходзіў у экскурсійныя праграмы турыстаў, там "лепшыя" дзяцей прымалі ў піянеры і камсамольцы... Паступова з месца, дзе павінна была захоўвацца жывая людская памяць, музей Вялікай Айчыннай ператвараўся ў мёртвы пантэон, заідэалагізаванае сховішча генеральскіх кіцеляў, партбілетаў і пісталетаў. Але тым не менш пэўныя выхавача-патрыятычныя функцыі музей захоўваў на працягу ўсіх год свайго існавання, за выключэннем, бадай, апошніх двух-трох...

-- Так, год-два назад было нешта страшнае, -- кажа Генадзь Баркун, -- музей наогул перастаў наведвацца людзьмі. Але мінулыя восень, сёлета людзі зноў пайшлі да нас. Зноў сталі чуваць у залах галасы школьнікаў, і, можна сказаць, ад сэрца адлягло. Дарэчы, сёння, мне здаецца, у нас нават больш наведвальнікаў, чым у іншых музеях горада.

-- Моладзь ідзе, арганізаваная настаўнікамі, ці па ўласнай ініцыятыве?

-- Трэба ўлічыць, што сярод функцый нашага музея -- і адукацыйная. І калі па школьнай праграме вывучаецца гісторыя Вялікай Айчыннай вайны, натуральна, што настаўнікі прыводзяць сваіх вучняў да нас. Мы нават распрацавалі тэматычныя экскурсіі ў дапамогу школьным выкладчыкам.

У выхадныя дні шмат проста "неарганізаванай" дзятвы, асабліва на адкрытай пляцоўцы, дзе сабраны ўзоры вайскавай тэхнікі ваенных часоў. Хлопцы лазаць па танках, гарматах... Раней мы іх трохі "ганялі", але цяпер вырашылі: ну што яны зробіць гэтаму танку? Цікавацца -- няхай лазаць.

А турыстаў мы страцілі: і замежных, і сваіх. Апошніх наогул зараз вельмі мала. У былых рэспубліках былога Саюза, самі ведаеце, цяжкасцей дастаткова. Людзям не хапае грошай нават на жыццё, не тое, каб яшчэ і на пездкі. Адзін толькі бензін для транспарту -- дэфіцыт з дэфіцытаў.

-- Ці мянялі вы экспазіцыю, улічваючы грамадска-палітычныя змены апошніх гадоў?

-- Задума ў нас -- перапрацаваць усю экспазіцыю. І не толькі інтэр'ер, але змест таксама. Пакуль жа здолелі зрабіць толькі асобныя карэкцыі: унеслі некаторыя новыя раздзелы, тэмы. А пачалі з першай залы музея. Там экс-

пазіцыя ўжо перапрацавана карэнным чынам. Яна расказвае пра пачатковы перыяд вайны. Раней пра гэта гаварылі наступнае: Брэсцкая крэпасць, мужнасць яе абаронцаў, памром, але не пакінем -- усё абмяжоўвалася патрыятычнай, абарончай тэмай. Правільна, так і было. Але гэта толькі адзін бок падзей. Іншы -- тыя велізарныя страты, якія панесла краіна, тая трагедыя народа, што адбылася ў першыя дні вайны. Сотні тысяч савецкіх салдат трапілі тады ў канцлагеры. Наша новая экспазіцыя расказвае і пра гэта. Мы паказалі і тыя разбітыя самалёты, якія з-за пралікаў камандавання на-

вельмі сціпла. А ў нас часцей: калі кіцель, то якога-небудзь палкоўніка, калі фотаздымак, то -- генерала.

-- Калі вы складаеце кожную новую экспазіцыю, ці няма сярод супрацоўнікаў спрэчак пра трактоўку тэм, многія з якіх сапраўды складаныя?

-- Чаму не? Здраецца, погляды маладзейшых не супадаюць з меркаваннямі старэйшых. Так было, напрыклад, пры падрыхтоўцы матэрыялаў пра Кушля, Наталлю Арсенневу. Старэйшыя адназначныя ў ацэнках: гэтыя людзі -- здраднікі радзімы. У моладзі погляды больш памяркоўныя.

браты, сёстры?

-- Было, што жонка прыходзіла, а было -- і маладзейшыя сваякі. Добра памятаю жонку вядомага партызана. Яна прыйшла і плача -- унукі прымушаюць: ідзі, бабка, забяры ўзнагароды. Але мы яе ўсё-такі ўгаварылі, і рэчы засталіся ў музеі.

-- Як вы мяркуеце, забіраюць рэчы, каб лепей захаваць, ці, калі так можна сказаць, з камерцыйнымі мэтамі?

-- Я проста перакананы: каб збыць, прадаць. Толькі так. Трэба ж, праз колькі год раптам успомнілі пра дзеда ці дзядзьку-героя! Нам кажуць: мы павесім рэліквіі родзіча на сценку і будзем глядзець. Смешна!

-- А з экспазіцыі нічога не знікае?

-- Цьфу-цьфу, апошні выпадак, калі праралі пісталеты Сурганава і Каржа, адбыўся гадоў 15 назад. Злодзеі ноччу на вярочцы спуціліся. Пасля таго крадзяжоў не было.

-- А колькасць зброі ў экспазіцыі не зменшылі?

-- Зменшылі. Але зусім не паказваць зброю немагчыма, калі ўлічыць профіль нашага музея.

-- Генадзь Іванавіч, сёння ў музеі вялікія запаснікі?

-- Так, мы валодаем багатай калекцыяй. Да дня вызвалення Беларусі рыхтуем спецыяльную выставу "Рэліквіі з фондаў музея", дзе будуць прадастаўлены вельмі цікавыя, рэдкія экспанаты, многія з якіх нават ніколі і не выстаўляліся.

Мяркуем на наступны год да Дня Перамогі 9 Мая зрабіць выставу "Трафеі вайны". У нас ёсць багатая калекцыя нямецкага абмундзіравання, зброі, узнагарод. Думаю, гэта таксама выкліча вялікую цікавасць, таму што многага з таго нашы сучаснікі проста ніколі не бачылі.

-- Мабыць, праблема аховы будзе ці не самай складанай пры арганізацыі такіх выстаў?

-- Так, гэта якраз адно з пытанняў, якое мяне вельмі і вельмі турбуе. Думаю, што складзі саму экспазіцыю значна прасцей, чым надзейна захаваць яе ў час паказу.

-- Такім чынам, міліцыянер ля ўваходу ў музей не лішняе дапаўненне?

-- Ну, а як жа! Ёсць у нас і ахова, і сігналізацыя. Магчыма, вы не ведаеце, але ў падвалах нашага будынка (уніз яшчэ два паверхі) вялікае фондасховішча Нацыянальнага музея, дзе захоўваюцца значныя каштоўнасці -- калекцыя старадаўняй зброі, музычных інструментаў і г.д.

Складанасцей хапае. Але музей жыве, і для нас, яго супрацоўнікаў, стваральнікаў, -- гэта галоўнае. Гісторыю трэба ведаць, якая б яна ні была. А гісторыя Вялікай Айчыннай вайны -- гэта ў першую чаргу гісторыя народа, які клаў галаву на плаху за вызваленне сваёй зямлі.

Дзяржаўны музей Вялікай Айчыннай вайны. Новая экспазіцыя, прысвечаная франтавому, партызанскаму і падпольнаму дрэку.

ват не паспелі падняцца. Расказваць -- дык расказваць усё.

Цяпер рыхтуем наступную экспазіцыю, але пакуль не цалкам, а толькі асобныя раздзелы. Адзін з іх, напрыклад, закранае раней практычна забароненую тэму: паліцыя ў гады акупацыі. Нашы супрацоўнікі сабралі дакументы і паспрабавалі паказаць, што сабой уяўляла паліцыя, хто ў ёй служыў і чаму. Тое ж і з так званымі калабарантамі, якія ўваходзілі ў Самаахову, Самапомач, Саюз Беларускай моладзі. Раней у нас нічога пра іх не гаварылі. Але сёння мы валодаем цікавымі гістарычнымі матэрыяламі і будзем прапаноўваць іх нашым наведвальнікам.

Імкнёмся наогул мяняць знешні выгляд экспазіцыі: менш партрэтаў, мы ж не архіў каманднага саставу. Безумоўна, трэба аддаць належнае таленту нашых военачальнікаў, і партызанскіх, і ваенных, але ж вайну выйграў найперш прости салдат, які больш за ўсё гінуў, а калі выжыў, то жыве сёння вельмі і

-- Ці папаўняюцца фонды музея?

-- Безумоўна, колькасць паступленняў значна паменшылася. Ды і ветэранаў засталася ў жывых зусім мала. Але кожны год нашы фонды папаўняюцца тысячы на тры назваў. Некаторыя рэчы, дакументы "здабываюць" супрацоўнікі музея, частку прапануюць самі ветэраны, іхнія сем'і. Вось нядаўна пазваніў ветэран, ён жыве адзін, адчувае, што хутка ўжо адыдзе ў свет іншы, запрасіў нашага супрацоўніка і напісаў дароўную на ўсе свае ваенныя рэліквіі: узнагароды, дакументы... Так, у старога ёсць унукі, але ён кажа: парасцяваюць, папрадаюць...

-- Мне даводзілася чуць, што некаторыя сваякі герояў спрабавалі забраць здадзеныя раней у музей рэліквіі?

-- Так, было, што патрабавалі назад узнагароды, асабістыя рэчы і г.д. Некаторыя нават вельмі настойліва, і ў некалькіх выпадках мы аддалі рэчы назад. Але, на шчасце, апошнім часам такіх інцыдэнтаў няма.

-- Гэта былі маладыя нашчадкі ці ўдовы,

ДЛЯ ТЫХ, ХТО ЧАКАЕ І ШУКАЕ

Пяцьдзесят год прайшло з таго часу, як Беларусь была вызвалена ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Якой бачылі тады сваю зямлю праз паўвека тых, хто вызваляў яе ад ворагаў ці перажыў страшэнную акупацыю? Чамусьці думаецца, што ўяўленні і мары таго часу аб будучым жыцці адрозніваліся ад нашай сённяшняй рэчаіснасці. Што зробіш, калі ў любой вайне перамагаюць толькі крэйкі, якія заўсёды гатовы абараняць свае інтарэсы да апошняй кроплі чужой крыві, а простама народу і ў выпадку перамогі, і пасля паражэння застаюцца толькі спаленыя хаты, разбураныя гарады, аплакванне родных і сваякоў. За мінулае паўстагоддзе многае змянілася, бо быў час паразважаць, прааналізаваць і ацаніць. Знікла злосць, з'явілася разуменне таго, што ўсе мы -- людзі і бяда, калі яна здараецца, інтэрнацыянальная... Вось які ліст зусім нядаўна атрымала наша газета: "Гішэ вам чыгач Міхась Цыбульскі, звяртаюся да вас ці то з просьбай, ці то з інфармацыяй, але па парадку. Ёсць у нас у Гомельскай вобласці ў Рэчыцкім раёне вёска Іванішча. Падчас апошняй вайны была там танкавая бітва. Нядаўна мне давёлася там быць, і я выпадкова знайшоў кавалак металу, які калісьці быў казёнай часткай нямецкай танкавай гарматы. На ім застаўся нумар і след ад прамога пападання снарада. Ведаеце, падчас службы ў войску я быў добра знаёмы з танкістамі і з танкамі і таму ўявіў сабе, што стала з людзьмі, з экіпажам гэтай машыны. Я ведаю, што многія людзі і зараз вельмі смуткуюць ад таго, што не ведаюць, дзе пахаваны іх блізкія, што загінулі падчас вайны. Думаю, што ў 1943 годзе загінуўшых тут немцаў таксама ніхто не лічыў. Таму не мог вам не напісаць, някая выгада для сябе не шукаю, а раптам гэтая інфармацыя будзе для некага карыснай. Нумар вось такі: 331.RI.127RHM38T.F1.20B. Справа ўнізе: 41 bul.

Шчыра ваш

Міхась ЦЫБУЛЬСКІ.

На мяжы трох рэспублік -- Расіі, Беларусі і Украіны пабудаваны манумент Дружбы брацкіх народаў. Штогод па традыцыі тут збіраюцца ветэраны, былыя юныя партызаны, сыны палкоў гэтых славянскіх краін, успамінаюць суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны, загінуўшых сяброў, якія аддалі свае жыцці ў барацьбе з фашысцкімі захопнікамі, сустракаюцца з моладдзю. Многія ўдзельнікі

вайны -- удзельнікі баёў за Беларусь.

Калі раней ля манумента збіраліся толькі прадстаўнікі трох прыгранічных абласцей былога СССР -- Гомельскай, Бранскай і Чарнігаўскай, то сёлета на свята прыехалі яшчэ дэлегацыі з Кіева, Крима, Мінска, Масквы і шасці абласцей Расіі.

Фота Сяргея ХАЛАДЗІЛІНА.

НАШЫ СЛАВУТЫЯ ЗЕМЛЯКІ

“БАБУЛЯ
РАСІЙСКОЙ
РЭВАЛЮЦЫІ”

Зараз ніхто, калі меркаваць па беларускай краязнаўчай літаратуры, яе і зямлячкай не лічыць. А між тым, славетная рэвалюцыянерка Кацярына Брэшка-Брашчоўская нарадзілася ў вёсцы Іванова Невельскага павета Віцебскай губерні. Зараз гэта Пскоўшчына. Ды і з нараджэння прозвішча ў нашай зямлячкі выключна беларускае — Вярэга. Дадайце да гэтага згадку, што родам з Віцебшчыны (а дакладней — з Кублічаў на Ушачыне) і беларускі пісьменнік-дэмакрат Арцём Вярэга-Дарэўскі, які за ўдзел у паўстанні 1863—1864 гадоў быў высланы ва Усходнюю Сібір. А крыху пазней, у 1868 годзе, у Пскове нарадзіўся вядомы польскі філосаф і этнограф, збірльнік беларускага фальклору Уладзіслаў Вярэга. Магчыма, нейкім чынам радаводны гэтых Вярэгаў перапляталіся з продкамі Кацярыны Канстанцінаўны.

Але чым жа адметны яе, сапраўднай доўгажыхаркі, лёс у расійскай рэвалюцыі, якую яна набліжала і якую, як гэта ні дзіўна, не здолела прыняць?

Кацярына Канстанцінаўна нарадзілася 15 студзеня 1844 года. Якраз сёлета мы маглі б адзначыць яе 150-гадовы юбілей. Але, на жаль, аб тым няма нават згадкі ў беларускім календары “Родны край”. Бацькі Кацярыны — землеўладальнікі. Дзяцінства і юнацтва дзяўчынка правяла ў маентку Лугавец Чарнігаўскай губерні. Атрымала выдатную хатнюю адукацыю.

У сваіх успамінах Брэшка-Брашчоўская так згадвала маладосць: “...увесь час пакутавала і хварэла за кагосьці сэрцам: ці то за фурмана, ці то за пакаёўку, ці то за прыгнечаных сялян...” У семнаццацігадовым узросце Кацярына актыўна ўключаецца ў барацьбу за ажыццяўленне ідэала светлай будучыні. Паўплывалі на гэта, відаць, напружаныя тагачасныя палітычныя падзеі. Найперш — сялянская рэформа 1861 года. Магчыма, даляцела да дзяўчыны і рэха паўстання пад кіраўніцтвам Кастуся Каліноўскага. 10 гадоў Брэшка-Брашчоўская самахварна працавала ў створанай ёю ж сялянскай школе. Адначасова арганізавала касу, якія выдавалі сялянам пазыку. Займалася і чарнавой фізічнай працай, адкрывала для сябе гартнае жыццё прыгнечанага люду.

Хутка Кацярына прыйшла да высновы, што “ўрад баіцца свядомасці народа і імкнецца трымаць яго ў рабскім бяспраўі”. Гэта прымусіла шукаць “рознныя спосабы працаваць на карысць дарагога мне народа”. У 1917 годзе рэвалюцыянерка будзе ўспамінаць аб падзеях амаль пяцідзясяцігадовай даўнасці: “...я вырашыла адправіцца па Расію, каб... ступіць на шлях барацьбы нелегальнай”.

Натура эмацыянальная, выхаваная на святым шанаванні рэлігійных канонаў, яна спалучала ў сабе ідэі хрысціянства з дактрынай народніцкага сацыялізму.

З 1873 года Кацярына Брэшка-Брашчоўская ўваходзіць у гурток “чайкоўцаў”, якія лічылі сваёй галоўнай мэтай пранікненне ў народ, і не толькі праз кнігу і лістоўкі. Пад псеўданімам Фёклы Касой Кацярына стварае “Кіеўскую камуну”, удзельнічае ў “хаджэнні ў народ”. У ве-

расні 1874 года яе арыштоўваюць. Больш трох гадоў у чаканні суда прасядзела Кацярына ў астразе. І вось — так званы працэс “193-х”.

...— Падсудная Брэшка-Брашчоўская Кацярына Канстанцінаўна, вам прадастаўляецца слова...

Голас судзі не заспеў знямаць астражніцу. За доўгія дні і ночы зняволення яна падрыхтавалася да свайго выступлення як след. Кацярына кідае ў залу жорсткія словы абвінавачванняў:

— Я належу да сацыялістычнай і рэвалюцыйнай партыі расійскай... Я не прызнаю гэтага суда!

Жанчыну асудзілі на пяць гадоў заводскіх работ. Кацярына Канстанцінаўна становіцца першай жанчынай-папіткатаржанкай на Карыйскай катарзе. У 1879 годзе рэвалюцыянерку пераводзяць на пасяленне ў Баргузін. Надыходзіць лета 1880 года. Брэшка-Брашчоўская робіць спробу ўцячы. На жаль, няўдалую... Улады плюсоўць ёй яшчэ чатыры гады катаргі, у дадатак 40 бізуноў. Адзначым, што гэта ці не першы выпадак у Расіі, калі “палітычны” вязень прысуджаны да цялесных пакаранняў. Вось табе і “міласэрнасць” расійскай паліцыі: рука царскіх служак гатовая падняцца нават на жанчыну.

Але ўсё ж улады не адважыліся ажыццявіць пакаранне, бо спужаліся бунту палітычных зняволеных. Пасля турмы і катаргі Кацярына Канстанцінаўна ў 1885—1893 гадах адбывала пасяленне ў Сяленгінску. Потым пад наглядом паліцыі жыла ў Іркуцку. І толькі амністыя з нагоды каранавыі Мікалая II дазволіла рэвалюцыянерцы ў верасні 1896 года вярнуцца ў еўрапейскую Расію. З моманту арышту прайшло больш за два пакутлівыя дзесяцігоддзі. Здавалася б, цана за юначы максімізм спаўна заплачана. Іншаму мужчыне ці вытрымаць! І ўзрост... “Бабулі расійскай рэвалюцыі” (так будзе называць пазней яе і Керанскі, які напіша некролаг на смерць Кацярыны Канстанцінаўны) тады якраз ужо споўнілася пяцідзясят два гады. І ўсё ж Брэшка-Брашчоўская сваё жыццё не змяніла. У 1898 годзе яна зноў пераходзіць на становішча нелегала.

Пасля разгрому эсэраў у 1903 годзе — эміграцыя ў Швейцарыю. Праз год абіраецца дэлегатам Амстэрдамскага кангрэса II Інтэрнацыянала. Узрост не перашкодзіў і вандроўцы Кацярыны Канстанцінаўны ў ЗША, дзе яна збірала грошы на патрэбы партыі эсэраў.

У маі 1905, адчуўшы покліч рэвалюцыі, яна вяртаецца ў Расію, але хутка была выддзена сумна вядомым правакатарам, агентам ахоўнага аддзялення Азефам і арыштавана ў Сібірску. Да суда 2 гады і 9 месяцаў зняволення ў Петрапаўлаўскай крэпасці.

[Заканчэнне на 8-й стар.]

Уладзімір ДЗЕХЦЯРУК нарадзіўся на Брэстчыне. Скончыў Гомельскі чыгуначны інстытут і па размеркаванні апынуўся ў Эстоніі, дзе ўжо амаль што 15 гадоў працуе інжынерам-чыгуначнікам у г. Кохтла-Ярве. Ён адзін з ініцыятараў стварэння Беларуска-эстонскага згуртавання “БЭЗ” і каля пяці гадоў быў ягоным старшынёй. Шчыры беларус, ён шмат робіць для захавання і адраджэння беларускай спадчыны ў Эстоніі. Часта наладжвае веласіпедныя вандроўкі па Прыбалтыцы, падчас якіх сябры суполкі шукаюць сяброў і аднадумцаў, каб далучыць да агульнай справы. Уладзімір Дзехцярук піша вершы, якія добра вядомы сярод беларусаў у Эстоніі. Адзін з іх мы сёння прапануем вашай увазе.

Беларусь, ты далёка-далёка...
Што ж тут зробіш -- такі ўжо мой лёс.
Я пакінуў бусовы твой клёкат
Без трывогі, без суму, без слёз.

Ды ў абшарах вялізнай краіны,
У мітусні разнастайных падзей
Часта думаў аб словах Скарыны
Пра звяроў, птушак, пчол і людзей.

Да цябе прылятаў, сінявокая,
Да цябе прыязджаў, белакрылая,
Даравала ты мне, што далёка я,
І прымала мяне, мая мілая.

Я не ведаю лепшага шчасця,
Як у бацькоўскую хату ўвайсці,
Да рукі мацярынскай прыпасці,
І ў вачах разуменне знайсці.

Беларусь, ты далёка-далёка,
Не разблытаць жыццёвы клубок.
Я стаю, а па небе аблокі,
Быццам думкі, плывуць у твой бок.

І малюся малітвай бязмежнаю,
І малюся малітвай бясконаю:
“Можа ўбачу цябе незалежнаю,
Можа жыць будучы ўнукі
без стронцыю...”

Уладзімір ДЗЕХЦЯРУК,
сябра беларуска-эстонскага згуртавання “БЭЗ” у Кохтла-Ярве.

Павольна льецца сяброўская гутарка, ціха шуміць бярозавая лістова. Добра пасля доўгай хады па лесе апынуцца на ўтульнай паляночцы, дзе ёсць і лаўка, і стол. Падрыхтавалі такія куткі для адпачынку на лясных прасеках і ля ўзбочын дарог работнікі Нёманіцкага лясніцтва Барысаўскага раёна.

НА ЗДЫМКУ: гэты маляўнічы куток адпачынку размешчаны ля магістралі Мінск--Масква.

Фота П. НАВАТАРАВА.

ВЫГАДЫ І ПРЫЕМНАСЦІ АД БЕДНАСЦІ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

І калі нехта са знаёмых скажа: “Учора я быў на “Дынама”, мы зразумеем яго правільна і запытаемся не пра спартыўныя рэкорды, а пра цэны на красоўкі ці скураныя курткі.

Сюрпрызы сёння чакаюць нас у самых нечаканых месцах. Так, італьянскую мэблю вы можаце набыць у Палацы мастацтва. Там жа працуе і антыкварная лаўка, а да нядаўняга часу ішлі богаслужэнні... Напэўна, сапраўды толькі другое прышэсце Хрыста здольнае выратаваць ад гандлю нашу духоўнасць, бо здаецца, адзін Усавышні і можа выгнаць іх з храмаў культуры, дзе яны ўжо адчуваюць сябе больш упэўнена, чым самі

мастакі, бібліятэкары, аматары кнігі.

З даўніх часоў існуюць у нашых буйных прадуктовых магазінах так званыя “куткі гаспадыні”, дзе можна набыць гаспадарчыя дробязі нахштальт запалак, мыла, вяроўкі ці накрывкі для слоіка. Аднак апошнім часам павольна і неяк непрыкметна гэтыя аддзелы пачалі буйнець і разрастацца, і ролю неабавязковых дробязей пачынаюць выконваць тавары, якія раней у гэтым магазіне былі асноўнымі. Гэта нібы сваёасаблівы паказальнік таго, як у нашай свядомасці змяняюцца прыярытэты. І, напрыклад, кнігу, якая ніколі вельмі дорага не каштавала, але заўсёды карысталася асаблівай павагай і аўтарытэтам, паступова выціскаюць менш паважаныя,

але стаўшыя зараз больш істотнымі каўбаса, адзенне, касметыка, гарэлка... Але ж прыярытэты гэтыя мяняюцца не толькі ў крамах, таксама павольна і нябачна ў разрад неабавязковых дробязей пераходзяць сумленне, гонар, прыстойнасць, здаровы сэнс у рэшце рэшт. Нядаўна вушам сваім не паверыла, калі пачула, як прадаўшчыца, якая ашуквала пакупнікоў, замест абурэння выклікала ў людзей шчырае спакушэнне: яна ж таксама чалавек, ёй жа таксама жыць трэба! На судовым працэсе па справе выкладчыка, які браў хабар са студэнтаў за адзнакі, зачытваецца характарыстыка, якую яму далі калегі: “Добры, сумленны чалавек, выдатны спецыяліст”. А як жа тады са злачыствам, за якое яго судзяць?

“Змучаны цяжкімі ўмовамі жыцця...” Вось яно, тое самае, што дае індальгенцыю на гандаль гарэлкай у бібліятэчным калектары, адзеннем і абуткам — на стадыёне, мэбляй — у Палацы мастацтва, на хабар, крадзеж і многае іншае. Завецца яно парознаму — “наш цяжкі час”, “дрэнныя ўмовы жыцця”, “недахоп сродкаў”, а азначае адно — беднасць. “Мы — бедныя, мы не можам інакш”, — гаворым самі сабе і не заўважаем пры гэтым, як паступова ствараем філасофію жабракоў, якая апраўдвае непрыстойнасць і дазваляе злачыства. А што з нас возьмеш! Такое зараз жыццё... — сцвярджаем з нейкім мазахісіцкім задавальненнем. Аказваецца, у беднасці ёсць свае выгады і пры-

емнасці. Дарэчы, магчыма, калі-небудзь справы ў нашай эканоміцы палепшацца, і ў дзяржавы ў рэшце рэшт з’явіцца грошы на культуру. Што нас чакае тады? Новая перабудова? Дык можа лепш не рабіць памылак адразу? Праўду напісаў Сакрат: “Усе нашы бедны — ад няведання, а праблемы — ад беднасці...”

Калі заканчвала пісаць гэты артыкул, у дзверы пазваніла суседка. “Кідай усё і спяшайся ў паліклініку”, — хутка прагаварыла яна. “Навошта? — здзівілася я. — Нічога быццам бы не баліць...”. “Ды прычым тут хвароба! — адмахнула яна. — Там яйкі танныя прадаюць. Спяшайся, бо не хопіць...”

Вераніка ЧАРКАСАВА.

Для праваслаўных Расія нават давала нейкую духоўную перавагу, не кажучы ўжо пра старавераў, якія аднадушна прынялі бок рускага войска і дапамагалі яму душыць паўстанне ў Віленскай і Віцебскай губернях. Таму спадзяванні шляхты на ўсенародную падтрымку вайны Польшчы з Расіяй не спраўдзіліся. Калі сяляне і ішлі ў паўстанцыя атрады, дык пераважна пад прымусам паноў. Паўстанцкі рух на Літве-Беларусі лакалізаваўся каля Вільні і ў Белавежскай пушчы, гэта значыць там, дзе ён падмацоўваўся ваеннымі наездамі з Польшчы. У іншых месцах шляхта рыхтавалася да паўстання (асабліва ў Мінскай губерні), але без падтрымкі сялян выступіць не змагла. На ўсход Літвы-Беларусі паўстанне практычна не дайшло. Там было менш каталіцкай шляхты, а рускае панаванне было больш працяглым (з 1772 года).

ПАСЛАБЛЕННЕ ПОЛЬСКАГА УПЛЫВУ І ЎЗРАСТАННЕ РУСІФІКАЦЫІ. Пасля перамогі ў вайне з Польшчай і ліквідацыі выступленняў на Жамойці, Літве-Беларусі і Украіне Мікалай I бязлітасна пакараў членаў сейма, якія галасавалі за звяржэнне дынастыі Раманавых, афіцэраў і жаўнераў, што не склалі зброі пасля капітуляцыі Варшавы, кіраўнікоў паўстання, а таксама забойцаў 3 жніўня. Усе астатнія мелі мажлівасць пакарацца і атрымаць царскае дараванне. Аднак жаўнеры разбітага польскага войска аддавалі перавагу эміграцыі. Большасць асядала ў Францыі. Іншыя ехалі ў Англію, адкуль пазней ішлі вытокі польскага утапічнага сацыялізму. (Яго прыхільнікам уяўляўся цудоўна-прагрэсіўны свет, дзе ўсе людзі гавораць па-польску).

Рускі ўрад скасаваў усе прыкметы польскай дзяржаўнасці: канстытуцыю, сейм, войска. Царства Польскае было далучана да Расійскай імперыі і падзелена на губерні, якімі стаў кіраваць Паскевіч, набыўшы тытул князя Варшаўскага і дыктатарскія звычкі. Акрамя дзяржаўнасці, палякі страцілі яшчэ і магчымасць бесперашкодна паланізаваць Літоўска-Беларускі край. Ён пачаў мэтанакіравана русіфікавацца царскай Расіяй. Значыць, вайна мела для Польшчы супрацьлеглыя вынікі: замест поўнай незалежнасці — поўная няволя, замест далучэння да Царства зямель з усходу — далучэнне самога Царства да Літвы-Беларусі ў складзе Расійскай імперыі. І здарылася гэта не толькі таму, што руская дзяржава была мацнейшай у ваенных адносінах. Шляхецкае Царства Польскае было не ў стане ўзяцца на ўсенародную нацыянальна-вызваленчую вайну, бо не паспела скласціся яшчэ і сама польская ўсенародная нацыянальная супольнасць. Захоўвалася запыгоненае, маласвядоме сялянства, бракавала прадстаўнікоў трэцяга саслоўя.

ЗАПАВОЛЬВАННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА АДРАДЖЭННЯ. Вайна скончылася, але супярэчнасці паміж польскай і рускай арыстакратыяй з-за Літвы-Беларусі заставаліся. Барацьба сядззяў з усходу і захаду за беларусаў, іх землі, розум і душы стала доўгатэрміновым фактарам гістарычнага развіцця. Адно ікнуліся зрабіць нас рускімі, праваслаўнымі, манархістамі, другія — палякамі, католікамі (у горшым выпадку уніятамі), рэспубліканцамі. Але ні аднаму, ні другому не ўдавалася паглы-

нуць нават вярхі грамадства. Тады яны дзялілі іх паміж сабой на прыхільнікаў усходняй і заходняй арыентацыі. Увогуле, польска-руская вайна 1831 года ўзмацніла палітычную напружанасць на Літве-Беларусі і тым самым прычынілася да запавольвання нацыянальнага адраджэння беларусаў.

Рэвалюцыйны рамантызм шляхты, яе арыентацыя на сілу не прынеслі прыгнечаным народам былой Рэчы Паспалітай палёгкі. Калі палякі ў барацьбе за незалежнасць адмовіліся ад цяжкай мірнай працы ў галіне культуры і гаспадаркі ды ўзяліся па прыкладу французай за зброю, дык, як і ў 1812 годзе, толькі зрабілі расійскіх захопнікаў пераможцамі. Дарэчы, па па рымскі асудзіў вайну 1831 года.

7. ХВАЛЯ МІКАЛАЕЎСКАЙ РУСІФІКАЦЫІ

Першую спробу русіфікаваць наш край зрабіла Кацярына II. Але пасля яе смерці ўрад Паўла I вярнуў літоўска-беларускія землі ў рукі паланізатару. Пры Аляксандры I становішча не мянялася. І толькі Мікалай I узяўся працягваць справу сваёй бабулі. Польска-руская вайна падштурхнула яго на незвычайны эксперымент. Цар стаў перапрабляць беларусаў на рускіх, каб супрацьпаставіць іх палякам, аслабіць Варшаву і ўмацаваць сваё панаванне на захопленых зем-

лях былога Вялікага Княства Літоўскага. Асноўная ўвага надавалася спаланізаванай літоўска-беларускай шляхце, бо мясцовыя сяляне лічыліся рускімі, толькі трохі падкалечанымі польскім панаваннем.

7.1. Перабудаванне Літвы-Беларусі ў Паўночна-Заходні край

АБ'ЯВЛЕННЕ КАТА БЕЛАРУСАЎ. Імперская ідэалогія патрабавала аднастайнасці. На думку ўрада, у Расіі ўсе, а не толькі беларусы павінны быць рускімі. Тады дзяржава будзе моцнай, і імперыя ўтрымаецца. Гэтага дабіваліся нават рускія рэвалюцыянеры. І не выпадкова, што першым праграму русіфікацыі заходніх губерняў склаў для мікалаеўскага ўрада былы дэкабрыст М. Мураўёў. Пра сябе ён казаў: “Я не з тых Мураўёвых, якіх вешалі, а з тых, якія вешаюць”. Сваю чыноўніцкую кар’еру будучы вешацель рабіў на Літве-Беларусі: спачатку ў якасці віцебскага губернатара (1827), потым — магілёўскага (1828—1830) і гродзенскага (1831—1835), а паміж гэтым выконваў і абавязкі чыноўніка для асобых даручэнняў пры штабе арміі графа Талстога, які душыў паўстанцаў у Жамойці і Літве-Беларусі. Дык вось, амаль усё тое, што Мураўёў прапаноўваў у сваіх запісках 1831 года да цара, праводзілася потым рускім урадам у жыццё.

Захар ШЫБЕКА

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСІ У ХІХ - ХХ СТАГОДДЗЯХ

(РАЗДЗЕЛЫ
З НЕНАДРУКАВАНАЙ КНІГІ)

НАСАДЖЭННЕ РУСКАЙ МОВЫ І РУСКАЙ АДМІНІСТРАЦЫІ. Справамі русіфікацыі Літвы-Беларусі кіраваў Заходні камітэт. Адрозніе ж пасля свайго стварэння (1832) ён увёў замест польскай рускую мову не толькі для вуснага карыстання, але і для справаводства ва ўсіх дзяржаўных установах краю. Аднак сярод мясцовых ураднікаў (чыноўнікаў) мала хто ўмеў добра чытаць і пісаць па-руску, што давала падставу замяняць іх ураднікамі ўнутранай Расіі. Для заахвочвання ўраднікаў да пераезду на Літву-Беларусь ім давалі вышэйшыя пасады і большыя аклады ў параўнанні з цэнтральнымі губернямі. Толькі жадаючых працаваць у расійскай адміністрацыі чужога краю знаходзілася не надта шмат. У 1855 годзе выкліканых ураднікаў у Віленскай і Гродзенскай губернях было усяго 20 працэнтаў. У тым жа годзе Мікалай I спрабаваў укамплектаваць рускімі ўраднікамі ўвесь штат паліцэйскіх. Праўда, віленскаму генерал-губернатару ўдалося пераканаць цара, што зрабіць гэта адразу немагчыма.

Увядзенне ў Літве-Беларусі рускай адміністрацыі практычна правалілася. Ехаць у чужы край у пагоні за выгадамі адважваліся звычайна не лепшыя прадстаўнікі рускай улады і рускай культуры. Яны не маглі паспрыяць тут росту аўтарытэту Расіі. Мясцовыя сяляне ставіліся да іх з яшчэ большым недаверам, чым да мясцовых ураднікаў, якія хоць ведалі беларускае жыццё і мову, а значыць маглі растлумачыць вяскоўцам, што ад іх патрабуе адміністрацыя. Рускаму ўраду прыходзілася

мірыцца з тым, што большасць дзяржаўных ураднікаў на Літве-Беларусі складалі спаланізаваныя шляхціцы, якія патроху вучыліся рускай мове.

УВЯДЗЕННЕ РАСІЙСКАГА ЗАКАНАДАЎСТВА. Мясцовым уладам не падабалася, што справаводства на Літве-Беларусі ажыццяўлялася па Літоўскаму статуту. М. Мураўёў і беларускі генерал-губернатар Н. Хаванскі дамагаліся ўвядзення расійскага заканадаўства і адмены польскага, да якога яны адносілі па сваёй гістарычнай і палітычнай непісьменнасці Літоўскі статут. І ён быў скасаваны спачатку ў Віцебскай і Магілёўскай (1831), а потым ва ўсіх астатніх заходніх губернях Расіі (1840). Да гэтага часу вядомы рускі рэфарматар М. Спяранскі завяршыў працу над сістэматызацыяй расійскіх законаў. Іх поўны збор склаў 45 тамоў, а законы, якія найбольш адпавядалі патрэбам тагачаснага жыцця, змяшчаліся ў 15 тамах. Яны і былі надрукаваны пад назвай “Звод законаў Расійскай імперыі” для агульнага карыстання ва ўсёй краіне.

Адначасова са Спяранскім вядомы вучоны-юрыст, прафесар Віленскага ўніверсітэта І. Даніловіч падрыхтаваў да друку так званы “Заходні звод законаў”, у аснову якога быў пакладзены Статут Вялікага Княства Літоўскага. Гэты звод прызначаўся для Літоўска-Беларускага краю. Але Мікалай I забракаваў працу Даніловіча за яе “польскі характар”, хоць яна выконвалася па заказе ўрада і найбольш адпавядала мясцовым умовам жыцця, бо грунтвалася на нормах старажытнабеларускага права.

Хутка жыццё паказала, што ўвесці рускія законы на Літве-Беларусі з яе багатымі юрыдычнымі традыцыямі адначасна немагчыма. Таму мясцовыя прававыя асаблівасці ўносіліся ў агульны звод законаў Расійскай імперыі. Такім чынам дзейнасць літоўска-беларускіх законаў захоўвалася пад выглядом рускіх.

ВЫНАХОДНІЦТВА ПРАВІНЦЫЯЛЬНАЙ НАЗВЫ. У 1840 годзе неж траліў Мікалаю I на вочы праект загада, дзе размова ішла пра губерні беларускія (Віцебская, Магілёўская, Мінская) і літоўскія (Віленская, Гродзенская і Ковенская). Смаленшчына ўжо пачала адносіцца да губерняў велікарускіх. Цар выкрасліў этнаграфічныя назвы, аддаў перапісваць загад з пералікам кожнай губерні асобна і распарадзіўся, каб такі парадак захоўваўся і надалей. І спраўды, у далейшым урад пазбягаў называць адзначаныя губерні беларускімі ці літоўскімі. Для іх абралі назву “Паўночна-Заходні край”.

Дадалася б, бяскрыўдны царскі капрыз. Але ён дорага каштаваў нашаму народу. Здарылася так, што пад забарону падпалі найперш назвы — Літва і літоўскі. Афіцыйна яны ўжо ніколі не ўжываліся ў адносінах да заходніх земляў былога Вялікага Княства Літоўскага. І толькі жамойты называлі сябе літоўцамі, а свой край — Літвой. Тады яны складалі большасць насельніцтва толькі на Ковеншчыне, але займалі сваё права на спадкаемнасць усёй гісторыі і культуры некалі магутнага Вялікага Княства Літоўскага. Нашы ж продкі маўчалі, бо не

ўсведамлялі яшчэ сваіх нацыянальных інтарэсаў. Такім чынам, мы страцілі старадаўнюю назву, якая магла стаць агульнанацыянальнай, і ператварыліся ў “тутэйшых”.

Што тыміцца назоваў Беларусь, беларускі, то яны зберагаліся і патроху распаўсюджваліся на былыя губерні літоўскія. Для панавання над нашым краем царскаму ўраду выгада было прадстаўляць яго Белай Руссю (Беларуссю), а жыхароў гэтага краю — беларусамі, ці амаль рускімі. Але канчаткова назва Беларусь замацавалася за нашай айчынай толькі ў другой палове XIX стагоддзя.

7.2. Сацыяльна-эканамічныя меры

“РАЗБОР” ШЛЯХТЫ. Шляхецкае паўстанне 1831 года прымусіла царскі ўрад заняцца першым саслоўем Літвы-Беларусі больш грунтоўна. Усе папярэднія меры не прымірылі мясцовую шляхту з Расіяй. Асабліва шмат клопатаў было з дробнай шляхтай, так званай загоннай, або засячковай. Яна ці зусім не мела зямлі, ці валодала ёю ў памеры не большым, чым добры сялянскі надзел, ды яшчэ перабівалася арэндай. Бедны шляхціц часам цягнуўся на арэнду, але на дзяржаўную службу да цара не ішоў, усё ўспамінаў пра бытую вольнасць за польскім часам і ў душы заставаўся паўстанцам. Яму асабліва не было чаго губляць.

ВЫДАДЗЕНА “МАСТАЦКАЙ ЛІТАРАТУРАЙ”

НЕ ДА ПАЭЗІІ! ПАЭЗІЯ ЖЫВЕ!

Здаецца, пра якія яшчэ вершы можна гаварыць, калі ні на хвіліну не адпускаяе чалавека клопат, як выжыць, капейчыну лішняю прыдбаць, каб дзяцей пракарміць, як звесці канцы з канцамі. І ўсё ж, бадай, слухнае сцвярдзэнне, што калі нешта і ўратае чалавецтва, дык гэта прыгажосць. Толькі яна дазваляе яму правільна зарыентавацца ў тлумным свеце, пазбавіцца ўсяго выпадковага, наноснага, каб душой уваскрэснучы, а значыць — ажыць!

А дзе прыгажосць, там і паэзія. Вечна загадкавая і пастаянна маладая.

Гэта, безумоўна, пры знаёмстве з вершамі пранікнёна-шчырымі. Аднак не будзем забываць, што ёсць яшчэ паэзія публіцыстычная, напоўненая трывогамі і праблемамі часу.

А паэтаў у нас шмат, і паэтаў розных. Што яны па-ранейшаму працуюць плённа — пераконваюць не толькі новыя публікацыі ў перыёдыцы (дарэчы, паэтычныя раздзелы ў часопісах надзіва прадстаўнічыя), а і кнігі, што выходзяць у выдавецтве “Мастацкая літаратура”. Сярод іх зборнік паўрэата Літаратурнай прэміі імя Аркадзя Куляшова Казіміра Камейшы “Кубак блакіту”.

К. Камейша з творцаў, якія, на жаль, у так званым мастакоўскім абоймы пры пераліках набыткаў не часта трапляюць. Сам пра сябе ён дакладна сказаў у вершы “Пра фотаздымкі”, якім новая кніга і адкрываецца:

Нашчадак мой і друг далёкі,
Калі прыдзірлівейшым вокам
Ты здымкі разглядаць пачнеш,
Дык з краю там шукай мяне.
Стаю я з краю напаяўкроку,
Каб, не дай Бог, на ўсіх вялікіх
Не кінуць цень свайго пляча.

Сказана ў нечым іранічна, ды ў любой іроніі зусім няцяжка знайсці і долю сур’эзнасці. Праўда, не трэба забываць, што сам час пасля паставіць усё на месца, бо ён адзіны аб’ектыўны і бескамп’рамісны суддзя. А што К. Камейша — паэт сапраўдны і талент у яго, Богам дадзены, — сумнявацца не даводзіцца. Лепшыя вершы кнігі “Кубак блакіту” гэта пацвярджаюць. Пры тым вершы самыя розныя. І з ярка выражанай публіцыстычнасцю, і інтымна-лірычным. Хаця, лепей разважыўшы, падзел гэты ў многім штучны, бо паэзію не трэба раскладваць на палічках. Яе трэба чытаць...

Слова ж К. Камейшы заўсёды нясе ў сабе важкі сэнс. Яно як той сонечны ўзыход. Здавалася б, падобны на іншыя, але ўважліва прыгледзішся і адчуеш: падбенства гэтае знешняе. Прысутнічае тое, чаго раней не было. Як у вершы “На Свіцязі світае...”: Малюнак у нечым знаёмы: “На Свіцязі світае, // Спявае сон смугі. // Вадаца залатая // Цалю берагі”.

Але чым далей чытаеш твор, тым больш пераконваешся, як арыгінальна, па-свойму піша К. Камейша. Хоць бы ў гэтым заплючым моманце спасціжэння летняга дня:

На Свіцязі світае,
І клеппе двор касу.
Часіна сама тая
Ісці тушыць расу.

Лірычны герой паэта і жыццём любуецца, і спрабуе асэнсаваць, як жылося, што бачылася. Гэта не капанне ў самім сабе, а заканамерная патрэба азірнуцца назад, спыніцца, каб адчуць, ці так жывеш. Лета добра, ды восень набліжаецца:

Трывожна гарыць гэта восень
Агнямі асін і бяроз.
Ты думаеш, лёгка ішлося
На той перавал, дзе ўзрось.
Ты думаеш, рэха няслося
І сцэжка няслася наўпрост.

Але адбываецца асэнсаванне не толькі ўласна перажытага. Не сціхае ў душы і боль аб мінулай вайне. Памяць паэта, безумоўна, нічога пра яе не захавала (нарадзіўся К. Камейша 4 снежня 1943 года), аднак не дае яму спакою памяць народа. Таму і пішуцца верш за вершам. У шэрагу іх надзіва арыгінальны — “Памяць”: “Другі дзень твой, // Як боль твай, Хатынь. // Памяць як ні гартай-перагортвай, // Тры бярозкі сумотна стаяць, // І няма паміж імі чацвёртай. // Тры маўчаць // Ды пад ветрам шумяць, // А чацвёртая бавіцца недзе. // ...А чацвёртая званам крычыць, // Раскальвае памяць і неба”.

Вось і ўвесь твор, але як шмат сказана. І пра саму вайну, і пра лёс народны. І пра памяць, незагойную рану.

Памяць — свайго роду герой паэмы “Посах”, а праз яе раскрываецца аблічча выдатнага мастака, Беларуса з вялікай літары Язэпа Драздовіча. К. Камейша як бы крочыць сцяжынамі, якімі ў розны час хадзіў гэты творца-вандроўнік (аўтар кнігі пра Я. Драздовіча Арсень Ліс дакладна назваў яго “вечным вандроўнікам”). Заглыбляецца ў свет Я. Драздовіча і яго ж вачыма — позіракам вялікага адраджэнца — глядзіць на саму Бацькаўшчыну: “Тваімі вачыма інакш я пабачыў // Зямлю, без якой мне не жыць на зямлі”. Тым самым і нам, чытачам, дазваляе па-новаму зірнуць на Беларусь. У рэшце рэшт і ўся кніга падначалена менавіта такой мэце — яна і прызнанне ў любові да Бацькаўшчыны, але ж яна і абуджэнне гэтай любові. У сэрцах тых, хто пакуль цалкам не ўсвядоміў пра сябе, на якой цудоўнай і непаўторнай зямлі ён жыве.

... “Я сын твой, вёска”, — сцвярджае ў адным з вершаў Алег Салтук, які прыйшоў на сустрэчу з чытачом са свайёй чарговай кнігай “Свята зямлі”. Яна — выбраная аўтара. У зборнік увайшлі лепшыя творы і папулярныя кнігі “Пачатак”, “Праця”, “Свята зямлі” і “На далюнях жыцця”. Так, “Свята зямлі” ў А. Салтука ўжо было, а значыць, гэтая назва ў яго зусім невыпадковая. Яна паэту блізкая, бо за ёю тое, што заўсёды хвалюе яго.

А. Салтук пастаянна адчувае ўласную повязь з бацькоўскай зямлёй, блакітнаазёрнай Віцебшчынай, дзе нарадзіўся (у вёсцы Рыжынькі Шумілінскага раёна). Пра вёску ён не прамінае сказаць: “Выток мой там, // Пачатак і аснова. // Там спадзяюся адшукаць я словы, // Якіх пакуль у споўніку няма”. І на самай справе ў яго вершах шмат нерушавасці. І моўнай, калі паэт паспяхова пазбаўляецца слоў выпадковых, другасных. І пачуццёвай, і побытавай.

Адчуванне такое, што лірычны герой кожнай тканкай сваёй, нервам кожным злучаны з наваколлем. З вёскай ён, толькі з вёскай, хоць і жыве даўно ў горадзе, знайшоў там, здавалася б, сваё пастаяннае прыстанішча. Ды хіба сэрцу загадаеш, калі яго цягне на прастор, у травы, што даўно чакаюць узмаху касы?

Як не прыгадаць у сувязі з гэтым жаданне А. Салтука “навясці” своеасаблівы мост паміж учарашнім вясковым жыццём і цяперашнім гарадскім. Робіцца гэта, я б сказаў, па-майстэрску:

Расце атава.
Укос другі
Касцоў пакліча неўзабаве.
Буслоў бясконцыя кругі,
У сэрцы большае тугі,
Як на бязлюднай пераправе.

Адрозж ідзе паўтор, і тым самым з’яўляецца ўдакладненне: “Як на бязлюд-

най пераправе, // Дзе перавозчыка няма, // А ты гукаеш, ды дарма: // Маўчыць аглухлы бераг правы”. І далей: “Маўчыць аглухлы бераг правы, // Хоць да яго рукой падаць, // А там кальшудца, шумяць // Твае няскошаныя травы”.

Вёска прыцягвае бы магнітам, не адпускае, не адпускае... І разам з тым, хочаш таго ці не хочаш, а мусіш прызнацца, што для вёскі ты ўжо ў многім чужы:

Снягі, снягі -- няма канца
і краю.
Лячу адзін у акіян снягоў.
Я штосьці тут згубіў,
Я штосьці тут шукаю
І не магу знайсці
сярод палёў.

А наколькі наша паэзія чуйная да ўсіх сённяшніх бед, яскрава відаць з кнігі Васіля Макарэвіча “Везувій”. З самой назвы бачна, якая неўтаймаваная душа лірычнага героя. І першае, што не дае ёй спакою, той самы Чарнобыль, які “праз гады да сёння // У душы баліць-неадбаліць”. А яшчэ згадкі пра гады таталітарызму, пра час, калі падаўлялася лобое, нават самае нязначнае праяўленне іншых меркаванняў, чым дазваляліся афіцыйнай ідэалогіяй. Пра ўсё гэта аўтар гаворыць так:

Мая пакутніца, паэзія,
У вёсцы ты ці гарадку,
Хіба віна твая, што цэзію
Хапае ў словы і радку!

Хапае, не можа не хапаць... Часам з’яўляецца адчуванне, што, магчыма, для адной кнігі і зашмат (а яна ж памерам вялікая, ажно дванаццаць улікова-выдавецкіх аркушаў) усяго гэтага “негатыўнага”, але перачытаеш верш “Каласы” і зразумееш, адкуль у паэту такое непрыманне зла ў самых розных яго праяўленнях.

Аўтар вяртаецца ў галоднае, бясхлебнае маленства: “Хоць даўно ўжо звелі // Жытні спеў, // Змалалілі на таку // І ўзвжылі, // З каласамі маці і заспеў // Кіраўнік з раёна, // ўпаўнаважаны”. Праўда, пацанцавала яшчэ, толькі “прынародна Калымой гразіў // І снягана лютае // Сібіры”. Да справы ж не дайшло.

Кніга саткана з самога болю і гэты ж боль выклікае ў твайго душы. Боль і гнеў. Боль і ачышчэнне. Хаця больш правільна сказаць, што ачышчэнне адбываецца праз боль. Праўда, ёсць у “Везувіі” і іншае ачышчэнне. Духоўнае. Гэта, калі знаёмішся з раздзелам “Штрыхі да партрэта”. Паўстаюць абліччы Янкі Купалы, Уладзіміра Караткевіча, Паўлюка Багрыма, тут жа вершы, прысвечаныя М. Аўрамчыку, С. Грахоўскаму, паэту С. Шушкевічу... Нядаўна В. Макарэвічу за гэтую кнігу прысуджана Літаратурная прэмія імя А. Куляшова.

...Толькі тры кнігі паэзіі, якія выйшлі апошнім часам у выдавецтве “Мастацкая літаратура”. Тры з многіх... Была б магчымасць, трэба было б пагаварыць і пра такія з іх, як “Ачышчэнне сяўбой” Змітрака Марозава, “Лагода” Петруся Макаля, “Агні далёкіх гарадоў” Валяціна Лукшы, “Чорная лесвіца” Васіля Зуёнкі, “Дняпроўскі бакен” Віктара Яраца...

Ужо тое, што паэзія выдаецца, усцешвае... Але не менш радуе, што паэты ў наш тлумны час не разгубіліся. Знаходзяць свае тэмы. А галоўнае — пішуць таленавіта!

Алесь МАРЦІНОВІЧ.

ЗГУКІ ФАЛЬКЛОРНАГА

ФЕСТИВАЛЮ

“МАРКЕЛА” З ГАЛАНДЫ

На Беларусі прайшоў Першы міжнародны фестываль фальклору. Гэтая неардынарная, значная для нашай Бацькаўшчыны падзея адбылася ў старажытным горадзе Пінску, што адметны гістарычнымі помнікамі культуры і архітэктуры, якія адлюстроўваюць побыт і дзейнасць беларускага народа на працягу шматлікіх стагоддзяў.

З Пінска самадзейныя калектывы з розных куткоў Беларусі, з далёкага і блізкага замежжа прыехалі ў Мінск.

У Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адбылася сустрэча з яркім, самабытным фальклорным калектывам “Маркела” з Нідэрландаў. Цікава і сімвалічна, што назва ансамбля пайшла ад вёскі Маркела, дзе жывуць і працуюць фермеры, якія выходзяць у сваіх нашчадках, дзесяч і ўнуках, святыя традыцыі свайго старажытнага народа. Характэрна, што з 27 чалавек у калектыве дзевяць сямейных пар. У сценах аднаго са старэйшых музеяў рэспублікі гучала галандская народная песня, што стварыла вельмі цёплую атмасферу адзінства і парозумнення, таму што фальклор — гэта невычэрпная крыніца для натхнення і

творчасці. Самадзейныя артысты пазнаёмілі прысутных са сваімі старажытнымі танцамі і песнямі, прытым кожны выхад суправаджаўся расказам пра гісторыю народнага касцюма, пра звычкі і традыцыі, якімі так багаты гэты народ. Фальклор любога народа не мае межы і ўсім зразумелы. З фальклору пачыналася творчасць Янкі Купалы. Яшчэ з дзяцінства хлопчык захапляўся казкамі, легендамі, паданнямі роднага краю. Маці будучага песняра, Бянігна Іванаўна, хораша спявала, ведала многа народных песень. І гэтая матчына песня на роднай беларускай мове назаўсёды увайшла ў душу будучага паэта, нараджаючы самыя чыстыя думкі і спадзяванні.

Госці пазнаёміліся з экспазіцыяй музея, праслухалі лепшыя мелодыі Беларускага фальклору, адзначылі прыгажосць і напеўнасць, сакавітасць беларускай мовы, асабліва яе нацыянальнага гучання. Супрацоўнікі музея і самадзейныя артысты з Нідэрландаў абмяняліся нацыянальнымі сувенірамі. Гэтая цёплая сустрэча на доўга застаецца ў памяці ўсіх удзельнікаў.

Людміла ДАВІДОўСКАЯ.

НА КОНКУРСЕ ІМЯ ЧАЙКОўСКАГА

Незалежныя эксперты, да думкі якіх прыслухоўваюцца ўдзельнікі X Міжнароднага конкурсу імя П.І. Чайкоўскага, высока ацанілі майстэрства маладога беларускага музыканта Андрэя Паначоўнага, залічыўшы яго ў разрад самых перспектывных юных піяністаў з краін СНД. Андрэй Паначоўны не выйшаў у другі тур, але выкананне ім самых складаных санат Бетховена, якое патрабуе сталага майстэрства, яго шчыры лірызм, асабліва пры выкананні твораў Чайкоўскага, запомніліся.

Потым у Маглой зале Маскоўскай кансерваторыі праходзіў конкурс віяланчэлістаў. Дваццаць хвілін, адведзеных на выступленне ў першым туры, — правёрка на музыкальнасць, адчуванне стылю і іншыя прафесійныя якасці. І зноў звярнуў на сябе ўвагу малады музыкант з Беларусі — на гэты раз Міхаэл Самсонаў.

ШЛЯХІ, ЯКІМІ ХОДЗЯЦЬ СУСЕДЗІ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Замоўваліся ці фальшыва інтэрпрэталіся адмоўныя факты нашага суседскага быцця, вяліся размовы толькі пра дадатныя бакі. Такі падыход мог выклікаць стрыманасць і недавер і паступова аддалаў.

— Я, магчыма, забягаю са сваёй заўвагай наперад, але мне здаецца, што сваю сумесную з венгерскім пасольствам выставу фотадакументаў “Будапешт — Познань-1956” вы рыхтавалі якраз з такой думкай.

— Фотавыстава “Будапешт — Познань-1956”, што дэманстравалася ў Мінску ў сакавіку гэтага года, адкрывалася з нагоды нацыянальнага свята Венгрыі. Мела на мэце паказаць беларускаму глядачу іншы бок з’явы, якую ён ведаў толькі такой, якой яна асвятлялася ў тагачасным савецкім друку.

— Вы маеце на ўвазе падзеі ў Познані і ў Будапешце ў 1956 годзе, якія асвятляліся як адназначна контррэвалюцыйныя!

— Так!

— Што новага дае нам сённяшняе бачанне тых падзей?

— У аснову падзей у Познані лёг эканамічны пратэст рабочых, які толькі ў выніку нечакана гвалтоўных, крывавых дзеянняў улад ператварыўся, як і ў Будапешце, у больш шырокае супрацьстаянне.

Выставу гэту мы паказвалі як трагедыю, супольную з народамі Савецкага Саюза, сыны якога, незалежна ад нацыянальнасці, былі пасланы туды, дзе знайшлі раны і нават смерць, супраць такіх жа, як самі, працоўных і толькі за тое, што тыя хацелі волі!

— Якія яшчэ сумесныя культурныя пачынанні вы б хацелі ўгадаць у гэтай размове?

— Тут трэба было б выплываць такія, у якіх польскае пасольства было ініцыятарам і арганізатарам. Гэта выстава польскай кнігі ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі, а таксама ўрачыстасці, арганізаваныя беларускімі ўрадавымі і грамадскімі ўстановамі, да ўдзелу ў якіх мы былі запрошаны: святкаванні 200-і гадавіны паўстання Касцюшкі і 175-годдзя з дня нараджэння Станіслава Манюшкі. Але, можа, спачатку некалькі слоў пра выставу польскай кнігі?

— У чым асаблівасць гэтай ініцыятывы польскага пасольства?

— Перш за ўсё ў тым, што прадстаўленая выстава — непасрэдны доказ эфектыўнасці эканамічных рэформ, праведзеных у Польшчы. Выбраныя кнігі (1 200 найменняў), галоўным чынам, з галіны гуманітарных навук, выдадзены на працягу 1992-1994 гадоў шматлікімі, у тым ліку і прыватнымі, выдавецтвамі на самым высокім сучасным тэхнічным узроўні.

Па-другое, дзякуючы фонду “Дапамога палякам на Усходзе” ўсе кнігі пасля закрыцця выставы ў якасці падарунка папаўняюць фонды Нацыянальнай бібліятэкі Рэспублікі Беларусь і становяцца даступнымі для чытачоў. У сітуацыі, калі не так лёгка купіць тут кнігу, выдадзеную ў Польшчы, гэта мае для навукі і інфармацыі выключнае значэнне.

Выстава была арганізавана таксама з мэтай наладжвання непасрэдных рабочых кантактаў паміж беларускімі і польскімі выдавецтвамі, якія маглі б выдаваць сумесна альбо ўзаемна не толькі пераклады, але і літаратуру на нацыянальных мовах.

Удалося пры нагодзе папоўніць цікавымі выданнямі і бібліятэку філфака БДУ.

— Сведчаннем якіх новых рысаў свядомасці нашых народаў з’яўляецца святкаванне на Беларусі юбілеяў Тадэвуша Касцюшкі і Станіслава Манюшкі?

— Перш за ўсё гэта права беларускага нацыянальнага адраджэння, адной з істотных рысаў якога з’яўляецца патрэба пераасэнсавання мінулага, патрэба звароту да гістарычных каранёў.

Тое, што беларусы ўпісваюць цяпер у сваю гісторыю такія выдатныя постаці, як Касцюшка, Агінскі ці Манюшка — неадлучныя састаўныя гісторыі польскага народа, выцякае з факта нашага гістарычнага суіснавання спачатку ў рамках Вялікага Княства Літоўскага, а потым у складзе Рэчы Паспалітай.

— Амаль адначасова выбух касцюшкаўскага паўстання ў Кракаве і на тэрыторыі Вялікага Княства Літоўскага сведчыць, што ягоныя жыхары, і найперш беларусы, усведамлялі сябе грамадзянамі Рэчы Паспалітай і не жадалі яе разбурэння?

— Можна так сказаць. Тым больш, што гэтае паўстанне запачаткавала сумесны вызваленчы рух, аб чым сведчаць наступныя паўстанні: 1830 і 1863

гадоў. Сімвалам апошняга з’яўляецца Кастусь Каліноўскі з яго “Мужыцкай праўдай” і “Лістамі з-пад шыбеніцы”.

— Ці першы гэта выпадак, калі Беларусь звяртае свой погляд да Манюшкі, як да носьбіта і свай культуры?

— Не, далёка не першы. Пачатак пакладзены на радзіме Манюшкі ва Убелі больш за дваццаць гадоў таму назад, калі сп. Нічыпаровіч, дырэктар школы ва Убелі, заклаў музей С. Манюшкі, які па сённяшні дзень прафесійна вядзе яго дачка. Пасля адбудовы дома, дзе кампазітар нарадзіўся, музей будзе перанесены туды і ў ім будзе створаны цэнтр музыкі Манюшкі.

Дарэчы, хачу адзначыць дасягненні “Беларускай капэлы” ў папулярнасці музыкі Манюшкі ў Беларусі і тое, што з яе і музея Манюшкі ініцыятывы выкліканы да жыцця Фонд Манюшкі, які ўзначальвае вядомы спявак Скорбагатаў. Выдатна супрацоўнічае з ім Марыя Фольты, вядомая польская спявачка і рэжысёр, паклонніца Манюшкі, кіраўнік таварыства Манюшкі ў Варшаве, якое перадало 4 000 долараў на адбудову дома, у якім нарадзіўся кампазітар.

— Як ставяцца палякі да існавання беларускага фактара ў біяграфіі і творчасці Манюшкі?

— Бачыце, так званаму радзіннаму паляку Манюшка вядомы перадусім як аўтар дзвюх опер — “Галька” і “Страшны двор” — тыповы польскі шляхецкі эпізод жыцця. Многія песні Манюшкі,

у якіх можна было б знайсці рэмінісцэнцыі беларускага фальклору і музычнай культуры, спяваюцца шырока, але часта без ведання нават яго аўтара — і яны “пайшлі ў народ”!

Аднак музычна адукаваныя людзі ведаюць, што да першай манюшкаўскай оперы “Сялянка” лібрэта пісаў Дунін-Марцінкевіч на беларускай мове і што пастаўлена яна была ў мінскай тэатры яшчэ ў 1852 годзе.

— Завяршаючы гутарку, хачу запытаць, што вы вынеслі з канферэнцыі “Дарога да ўзаемнасці”, якая адбылася ў Гродне, адкуль вы толькі што вярнуліся?

— Канферэнцыя, арганізаваная ўжо другі раз Саюзам палякаў Беларусі і беластоцкімі беларусамі (першая праводзілася ў мінулым годзе ў Беластоку), на маю думку, прынесла некалькі вельмі важных і цікавых дакладаў (Мальдзіс, Радзік, Кіпель), але не выкарыстала самой нагоды сустрэчы для таго, каб паразважаць у гэтым кірунку і дайсці да нейкіх канструктыўных высноў адносна спраў, звязаных з жыццём нацыянальных меншасцей у суседніх краінах. Арганізатарам хацелася б пажадаць на будучыню пераўтварэння канферэнцыі ў фактычны шлях да ўзаемаразумення, бо толькі такімі шляхамі варта хадзіць суседзям.

Гутарыла
Валянціна КУЛЯШОВА.

ШТО НАСІЛІ НАШЫ ПРОДКІ

СВЕДЧАЦЬ СТАРАЖЫТНЫЯ КУРГАНЫ

Касцюм, які ўключае адзенне, галаўныя ўборы, упрыгажэнні і абутак, з’яўляецца не толькі адным з праяўленняў матэрыяльнай культуры, але гэта таксама і крыніца па вывучэнню этнічнай гісторыі. Паўныя вынікі ў такім напрамку дае і археалогія, асабліва раскопкі курганоў, дзе пахаванні ўяўляюць сабой комплексы. Па рэштках адзення і галаўных убораў і па разнастайным упрыгажэнню удаецца рэканструяваць выгляд касцюмаў. У старажытнасці касцюм абавязкова меў знакавую сістэму, якая дазваляла адрозніваць людзей па этнічнай, сацыяльнай і рэлігійнай прыналежнасці. Касцюм у старажытнасці быў і вонкавым паказчыкам этнічнай самасвядомасці. Асноўнымі носьбітамі этнічных традыцый былі жанчыны, якія нават і ў іншародным асяроддзі захоўвалі элементы сваёй культуры, сярод іх археалогіяй выразна прасочваецца упрыгажэнні. Заўважана, што, трапляючы ў іншае асяроддзе, жанчыны яшчэ ў другім і нават трэцім пакаленнях прытрымліваліся сваіх этнічных упрыгажэнняў.

У XI—XII стагоддзях насельніцтва на тэрыторыі Беларусі было рознаэтнічным. Захоўвалася і шмат балцкіх асяродкаў. Асновай для састаўлення тагачаснай этнічнай карты Беларусі і з’яўляюцца ў асноўным менавіта вынікі раскопак вясковых курганных могільнікаў. Што тычыцца гарадоў, то размовы аб іх этнасах вельмі цяжка, бо гарадскія могільнікі захаваліся мала. У гарадах складаліся кангламераты насельніцтва, і на падставе сінтэзу племянных касцюмаў узнікла свая гарадская мода. Яе прыкметамі ў XI—XII стагоддзях сталі шклянныя бранзалеты і пярсцёнкі, металічныя бранзалеты-наручы, скроневыя ўпрыгажэнні-колцы і скураныя сумачкі. Уплыў гарадскай моды прасочваецца і на

бліжэйшых да гарадоў курганных пахаваннях сельскага насельніцтва. Знаць жа ў сваім касцюме прытрымлівалася візантыйскіх і заходнеўрапейскіх традыцый.

Асноўнымі часткамі народнага касцюма былі льяная кашуля і паясное адзенне (спадніца-панева ў жанчын і порты ў мужчын) і верхняе адзенне (світы, кашукі, напльчныя пакрывалы). Кашулі вышываліся геаметрычным арнамантам чырвонымі і чорнымі ніткамі. Часта адзенне расшывалася бронзавымі спіральнымі пранізкамі ці бляшчачкамі або бісерам, каўнер і манжэты ўпрыгожваліся шаўковай тканінай. Значную ролю як у жаночым, так і ў мужчынскім касцюме адыгрываў пояс: скураны, тканы, плецены, шаўковы і інш. На паясах насіліся спражкі, часцей падковападобныя, асабліва часта амулеты і асабліва часта ножыкі. Абутак ў вясковых пахаваннях амаль што невядомы, але ў гарадах знаходзяць шмат рэшткаў скуранага абутку, у тым ліку і вышыванага. Такі факт хутчэй за ўсё звязаны са звычайна хваць нябожчыка ў шкарпэтках ці лапцях.

Самым важным этнавызначальным элементам былі жаночыя галаўныя ўборы. Да галаўных убораў (вяночкаў у дзяўчат і чапоў у замужніх жанчын) прымацоўваліся ці прышываліся металічныя скроневыя колцы, якія і былі асноўнай прыкметай этнасу. Па картаграфіраванню скроневых колцаў можна прасачыць, куды траплялі жанчыны з таго ці іншага раёна. Так, полацкія крывічанкі насілі бранзалетападобныя скроневыя колцы, радзіманкі — сяміпрамяньевыя, дрыгавічанкі — пярсцёнкападобныя колцы з напусковымі зярнёнымі пацеркамі, у Панямонні былі распаўсюджаны скроневыя колцы са спіральпадобнымі завіткамі і інш.

Калі этнографы часта касцюм

таго ці іншага раёна вызначаюць па вышыўцы, то касцюм XI—XII стагоддзяў — па набору металічных упрыгажэнняў. Акрамя згаданых скроневых колцаў ёсць і яшчэ шэраг рысаў для таго ці іншага рэгіёна. Так, для полацкіх крывічоў асабліва характэрная шматлікасць упрыгажэнняў — падковападобныя фібулы, вітыя шыйныя грыўны з петлепадобнымі канцамі, зааморфныя бранзалеты, бразготкі, золата-шклянныя пацеркі. Характэрнай рысай крывічанскага жаночага касцюма былі каралі, дзе пацеркі спалучаліся з металічнымі бразготкамі. Вылучаецца тры комплексы касцюма крывічанак: з бранзалетападобнымі колцамі, з пярсцёнкападобнымі і без скроневых колцаў. Першыя — па набору ўпрыгажэнняў, што характэрна для балтаў, а ў трэцім наогул шмат балцкіх упрыгажэнняў. У Паазер’і частыя і знаходкі тыпова балцкіх галаўных вяночкаў (вайнагаў), састаўленых са спіральных пранізак у спалучэнні з бляшчачкамі і ўцісненнем арнамантам. Такія вяночки ёсць у Браслаўскім, Міёрскім, Талачынскім і Шклоўскім раёнах, менавіта ў тых месцах, дзе яшчэ і ў сярэднявеччы былі балцкія астраўкі. Цікава, што да некаторых вайнагаў падвешваліся скроневыя колцы, якія лічацца славянскімі ўпрыгажэннямі. Такія факты яскрава сведчаць аб балта-славянскай гібрыднасці касцюма. Своеасаблівае вызначаецца і касцюм крывічанскіх мужчын. Для яго таксама характэрная шматлікасць упрыгажэнняў — падковападобныя фібулы, паясныя колцы, лірападобныя спражкі, пярсцёнкі, абшыванне адзення і галаўных убораў металічнымі пранізкамі. Адметныя ўпрыгажэнні склаліся і ў

радзімічаў. Акрамя сяміпрамянёвых скроневых колцаў, гэта колападобныя фібулы з шарападобнымі галоўкамі, каралі са шклянныя пацерка ў спалучэнні з падвешчачкамі, а таксама шыйныя пласцінчатыя грыўны і грыўны з разеткападобнымі бляхамі на зыходзячых канцах. Зааморфныя бранзалеты ў радзімічаў менш, а ножыкі часцей насіліся не на поясе, падвешваліся на ланцужках, якія прымацоўваліся да адзення каля пляча. Прыналежнасцю мужчынскага касцюма радзімічаў, як і ў крывічоў, былі падковападобныя фібулы, паясныя колцы і лірападобныя спражкі, але бранзалеты ўжо сустракаюцца менш.

У XI—XII стагоддзях вылучаюцца і агульныя рысы касцюма для ўсёй тэрыторыі Беларусі. Для жаночага касцюма гэта ножыкі (на поясе ці на ланцужку каля пляча), вітыя шыйныя грыўны, зааморфныя бранзалеты, шмат бразготак, спалучэнне ў адным касцюме балцкіх і славянскіх рэчаў і наогул шматлікасць металічных упрыгажэнняў. Для мужчынскага касцюма гэта наяўнасць бранзалетаў, падковападобных фібул, пярсцёнкаў, абшыванне адзення і галаўных убораў металічнымі спіральнымі пранізкамі.

Адметнасць беларускага народнага касцюма і яго рэгіянальныя асаблівасці пачалі фарміравацца менавіта ў XI—XII стагоддзях і мелі балта-славянскія карані. Праца ў напрамку супастаўлення археалагічных і этнаграфічных даных несумненна ўяўляе цікавасць для вывучэння вытокаў беларускага народнага касцюма як вонкавага праяўлення этнічнай свядомасці.

Людміла ДУЧЫЦ.

ПА УСЕЙ РЭСПУБЛІЦЫ

Калі пагасла святло і пайшлі фрагменты з фільмаў “Людзі на балоце”, “Асенні сны”, “Белія Рось”, “Развітанне”, глядачы зааплачваліся. А калі на памост кінатэатра “Масква” ў Мінску выйшлі Стэфанія Станюта і Павел Кармунін, яшчэ некалькі дзесяцікаў акцёраў, рэжысёраў, апэратараў, мастакоў, людзі ў зале падняліся з крэслаў. Ішла сустрэчная хваля даверу, любові, удзячнасці. Як казаў потым адзін з акцёраў: “Надакучыў нашаму глядачу “Анік Бэнс”, захачелася беларускага сала”.

Пацярджваючы гэтае адчуванне і сустрэчы беларускіх кінематаграфістаў у раённых гарадах Магілёўскай, Віцебскай, Мінскай абласцей ды і ў самім Мінску. Доўга сумавалі глядачы па святлу кіно ды і проста па “сваіх” фільмах: расплываюць пра ўсё, што адбываецца ў свеце кіно і наогул у беларускім мастацтве.

Студыя “Кадр-2” Саюза кінематаграфістаў Беларусі ўжо колы гадзі зарпармыва пра фестываль па ўсёй рэспубліцы. Але ажыццявіць яго змогла толькі зарадзяючы значнай фінансавай падтрымкай Міжнароднага цэнтра папярніх і эканамічных даследаванняў. Сёе-тое выдзеліла фірма “Дзействальнасць”.

Толькі такім — фестывальным — чынам змогуць дайсці да аматараў беларускіх фільмаў (а яны ёсць, гэта пацвердзілі некалькі сацыялагічных даследаванняў) новыя стужкі “Хэпі-энд” Б. Гарошкі і У. Арлова, “Чорны буцел” В. Турава, “Душа мая, Марыя” В. Нікіфарова, “...Аз вярну” М. Касымавай і Б. Шадуўскага, дзіцячыя карціны “Вогненны стралок”, “Белае возера”.

Акрамя прэм’ер па ўсёй рэспубліцы з 10 па 20 чэрвеня прайшлі фільмы мінулых гадоў (усяго сорак з лішкам). Дарэчы, глядачы з цікавасцю сустрэлі стужку па твору Васіля Быкава, якая мала вядомая — “Кругляны мост” А. Мароза.

Фестываль “Кіно і час” быў прысвечаны 70-годдзю беларускага кіно, якое будзе святкавацца ў снежні гэтага года, і 50-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

АДРАДЖЭННЕ ЕПАРХІІ

Гісторыя Пінскай праваслаўнай епархіі вядзе свой пачатак ад хрышчэння Русі, з часоў вялікага князя Уладзіміра. Тады і быў заснаваны на берагах Піны славуты Ляшчынскі манастыр. У XVI–XVII стагоддзях у Пінску пачаўся росквіт праваслаўя. Тут дзейнічалі 18 царкваў і тры манастыры.

У 1520 годзе, калі дынастыя пінскіх праваслаўных князёў перарвалася і пачала сваё кіраванне польская каралева Бона, стала ўзмоцнена насаджэнне каталіцтва. І толькі ў пачатку XX стагоддзя, у 1918 годзе, была зноў утворана Пінская праваслаўная епархія. Але праіснаваць ёй давялося нядоўга. Да саракавых гадоў яна зноў была ліквідавана, а ўжо пасля вайны і зусім заняпала. Цэрквы зачыняліся, многія з іх пераабсталёўваліся пад складскія памяшканні, кінатэатры.

Аднак у апошнія пяцігоддзе пачалося адраджэнне епархіі. Узначаліў яе епіскап Стэфан, былы настояцель вядомага Жыровіцкага манастыра. Царкве вернуты будынкі, што належалі ёй раней, яны цяпер узнаўляюцца і рэстаўрыруюцца, набываючы свой першапачатковы выгляд. У пінскім мікрараёне Лугі будуюцца і новая царква. А ўсяго епархія цяпер аб'ядноўвае на Палессі 140 прыходаў.

НА ЗДЫМКАХ: былы кінатэатр “Дружба” неўзабаве стане епархіяльным храмам. Епіскап Пінскі і Лунінецкі СТЕФАН часта сам кіруе будаўнічымі работамі; у Пінску пачаў дзейнічаць жаночы манастыр. У ім пакуль усяго шэсць манашак і паслушніц. Узначальвае манастыр матушка ТАЦЦЯНА (у цэнтры), родам з вёскі Каладзевічы Пінскага раёна. У манастве яна ўжо 14 гадоў, пяць з іх прабывае ў вядомым на ўвесь свет Іерусалімскаму манастыры.

Фота Эдуарда КАБЯКА.

“БАБУЛЯ РАСІЙСКОЙ РЭВАЛЮЦЫІ”

[Заканчэнне.
Пачатак на 4-й стар.]

У 1914 годзе 70-гадовая Кацярына Канстанцінаўна спрабуе ўцячы з Іркуцкага астрага, але няўдала. Следам — высылка ў Якуцк. Тады (з-за хваробы) жанчыну вяртаюць у Іркуцк. І ўжо з 1916 (да самай Лютаўскай рэвалюцыі) — пасяленне ў Мінусінску.

Незвычайным быў для Кацярыны Канстанцінаўны дзень 4 сакавіка 1917 года. З раніцы жанчына прыбралася ў сваім пакоі. Расклапа на стале апошнія газеты. Цяжка было ў глушы зразумець, што ж робіцца там, у цэнтры. Што ў Петраградзе, у Маскве?.. Раптам за дзвярыма пачулася сцішаная гаворка. Кацярына Канстанцінаўна нічога не паспела падумаць, як раздаўся спакойны стук. Дзверы адчыніліся.

— Дазвольце, — у пакой уваходзіла купка мужчын, якія пачыла павіталіся.

— Добры дзень, шануюныя. Чым абавязана? — Кацярына Канстанцінаўна прыўзнялася ў крэсле.

— Мы прадстаўляем Мінусінскую гарадскую думу і прыйшлі вітаць вас з перамогай рэвалюцыі. Ідзі, за якія вы змагаліся ўсё жыццё, пераможна крочаць па Расіі. Мы гатовы садзейнічаць вашаму найхутчэйшаму вяртанню ў цэнтр.

“Бабуля расійскай рэвалюцыі” падзякавала і стрымана праслязілася. Што падумала жанчына ў тую хвіліну? Што ўспомніла? Маленства, юнацтва, першыя крокі рэвалюцыйнай барацьбы? Першыя свае тры астражныя гадзі? Пасяленне ў Баргузіне? Вымушаную эміграцыю? Петрапаўлаўскі астраг?..

Трыумфам стала вяртанне Брэшка-Брашкоўскай у еўрапейскую Расію. Мінусінцы выдзелілі

паліткатаржанцы спецыяльны вагон. А ў канцы красавіка Кацярыну Канстанцінаўну ўрачыста вітала Масква. Сустрэчы былі наладжаны ў гарадской Думе, у Савеце рабочых дэпутатаў, Камітэце грамадскіх арганізацый. Брэшка-Брашкоўская распачынае актыўную працу па падтрымцы Часовага ўрада. Праводзіць агітацыйныя паезды па краіне. Абараняе Керанскага ад нападкаў. Кацярына Канстанцінаўна лічыць, што ён “ёсць грамадзянін, які сваім рашучым і мужным словам і спосабам дзейняў выратаваў Расію ў рэвалюцыйныя дні лютаўскага перавароту”.

Па прапанове Керанскага ў Петраградзе Кацярына Канстанцінаўна пасяляецца ў Зімінім палацы. “Бабуля расійскай рэвалюцыі” піша сваю аўтабіяграфію, рытуе серыю брашур. У рабоце “Што рабіць ва Устаноўчым Сходзе?” Брэшка-Брашкоўская дае дэпутатам наказ паслядоўна ажыццяўляць палажэнні эсэраўскай праграмы. А гэта азначае: барацьба за дэмакратычную рэспубліку, ажыццяўленне лозунга: “Уся зямля — народу”, сацыялізацыя зямлі, роўнасць усіх нацыянальнасцяў, усеагульная абавязковая адукацыя...

На I Усерасійскім “ездзе Саветаў сялянскіх дэпутатаў Кацярыну Канстанцінаўну выбіраюць у Выканком Усерасійскага Савета сялянскіх дэпутатаў. У артыкуле “Контррэвалюцыйныя мясяцы” Брэшка-Брашкоўская пісала: “...наш народ цвёрда вырашыў пакінуць за сабой права... на пераход усяе зямлі ад прыватнай уласнасці ў грамадскую. Ён не развітаецца з гэтым правам ні пры якіх умовах, і калі ўзнікнуць спробы контррэвалюцыі, то гэта прывядзе толькі да кровапраліцця,

ні ў якой ступені не забяспечваючы перамогі ворагам народа”.

Актыўна выступаючы ў друку, старая рэвалюцыянерка ўмешвалася ва ўсе аспекты тагачаснага грамадска-палітычнага жыцця. Пісала і пра сваё стаўленне да першай сусветнай вайны, заклікала да аб’яднання дзеля выратавання Радзімы.

А вось кастрычніцкі пераварот наша зямлячка катэгарычна не прыняла. У лістападзе 1917 года Кацярына Канстанцінаўна адмовілася ад пасады ганаровага старшыні Партыі сацыялістаў-рэвалюцыянераў. На IV з’ездзе калегі па партыі абвінавацілі “бабулю расійскай рэвалюцыі” ў тым, што па сваіх поглядах яна значна “направела”. Кацярына Канстанцінаўна адхіліла гэтыя абвінавачванні, падкрэсліўшы, што, наадварот, захоўвае ў чысціні вучэнне сваіх папярэднікаў, выказала шкадаванне, што партыя разраслася за кошт маральна нездаровых, чужых высокім ідэям людзей. І здароўе, і традыцыйную “леваю” рэвалюцыйнасць Брэшка-Брашкоўскай канчаткова падарваў Брэст-Літоўскі мір. Жанчына зноў перайшла на нелегальнае становішча.

Улетку 1918 года Кацярына Канстанцінаўна ўдзельнічала ў рабоце антыкамуністычнага ўрада ў Самары, а ў верасні — ва Уфійскай дзяржаўнай нарадзе. У 1919 годзе эмігрыравала ў ЗША, потым у Францыю і ў 1924 годзе — у Чэхаславакію. У прадмесці Прагі ў вёсцы Хваль-Плчэрніца 12 верасня 1934 года на 91-м годзе жыцця памерла наша зямлячка.

Такі вось лёс забытай зараз усімі “бабулі расійскай рэвалюцыі”, асобы бяспрэчна неардынарнай, дальнабачнай, геарайчнай і мужнай.

Алесь КАРЛЮКЕВІЧ.

Сообщение о проведении подписки на акции открытого акционерного общества специализированного инвестиционного фонда, аккумулирующего приватизационные чеки “Имущество”.

“СЛАВЯНСКИЙ”

Учредители фонда:

Финансово-инвестиционная компания “Лобби” (г. Минск, ул. Пritchыцкаго, 32).

Общество с ограниченной ответственностью “СЛК” (г. Минск, ул. Славинского, 17).

Закрытое акцыйнае грамадства “Сота” (г. Минск, ул. Ф. Скорины, 1).

1. Целью деятельности фонда является привлечение денежных средств граждан и юридических лиц, а также именных приватизационных чеков “Имущество” с целью инвестирования средств в ценные бумаги других эмитентов, а также вложения их в банки.

2. Размер Уставного капитала специализированного фонда “Славянский” объявляется в сумме 5 000 000 (пять миллионов) рублей.

3. Выпускается 5 000 простых именных акций номинальной стоимостью 1 000 (одна тысяча) рублей. Учредители имеют первоочередное право приобретения акций первого и последующих выпусков.

4. Подписка на акции проводится в течение десяти дней, начиная с момента опубликования в печати краткого сообщения о начале подписки.

5. В случае достижения объявленного размера Уставного капитала подписка прекращается досрочно. В случае недостижения объявленного размера Уставного капитала подписка объявляется несостоявшейся. Учредители приобретают по одной тысяче пятьсот акций.

6. В случае отказа от выпуска акций или признания подписки несостоявшейся собранные средства возвращаются подписчикам в месячный срок со дня принятия такого решения.

7. Договоры о подписке заключаются с подписчиками в соответствии с действующим законодательством ежедневно, кроме субботы и воскресенья, в течение рабочего дня с 9.00 до 18.00 по адресу: г. Минск, ул. Ф.Скорины, 1.

8. С более подробной информацией о фонде подписчики могут ознакомиться по адресу: г. Минск, ул. Ф.Скорины, 1, или по телефону: 39-41-35, 39-45-35.

9. Собранные по подписке средства аккумулируются на временном расчетном счете № 13467585 в АКБ “Беларусбанк” (г. Минск, код 795). До проведения Учредительной конференции средства учредителями не используются.

10. Средства, собранные в Уставный капитал, используются для достижения целей и реализации направленной деятельности фонда.

11. В подписке может быть отказано, если: размер объявленного Уставного капитала достигнут; подписчик не предоставляет документы финансовых органов, подтверждающие, что средства, внесенные за акции фонда, задекларированы.

12. Учредительная конференция фонда “Славянский” состоится в течение трех дней после окончания подписки.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ

Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп’ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”.
Аддрукавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”.
Тыраж 6 000 экз.
Індэкс 63854. Зак. 953.
Падпісана да друку 4. 7. 1994 г.